

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

VI. évfolyam 69. szám

2002. november

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívottan és hívatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest, V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon.

Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu

Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@mail.datanet.hu

---

„Őrizd meg a Te népedet békében...”

„Téged küldött hozzánk az Atya, és Te megtestesültél a Szent Szúztól, bocsáss meg elhunyt szolgálóidnak, amikor eljössz megítélni azt, amit Te alkottál hiba nélküli kezeddél.”

Itt is kettősség van, ebben a hónapban: a hó elején van a holtakról való megemlékezés, a hó végén pedig már feltűnik a karácsony fényének első sugara. A saragán-ban fordított ezeknek az említése, de a lényegen nem változtat. Jézus eljött hozzánk és ismét eljön, de e két eljövétel között az elhunytak számára bocsánatát most kérjük, hogy egykor magunk is részesedjünk benne.

Dr. Sasvári László

* * *

„A múltat tiszteld, s a jelent vele kösd a jövőhöz.”

Vörösmarty Mihály

* * *

Két választás Magyarországon

Mikszáth megbocsátja, hogy regénye címét eltulajdonítom és elferdítem. (Remélem, az irodalomtörténészek is megbocsátják, hiszen az eredeti cím csak egy választást említ...)

Ráadásul megvolt a két választás Magyarországon: tavasszal a parlamenti, ősszel a helyhatósági-kisebbségi.

A kettőt azonban egynek vehetjük, hiszen törvény által elrendelt, rendszeres választások. A második választás viszont most vár ránk, magyarországi magyarörményekre és örményekre.

Közbevetőleg: ezúttal folyt a Magyar Köztársaság történetében a negyedik, szabad parlamenti, és a helyhatóságihoz kapcsolt harmadik, kisebbségi önkormányzati választás. Tehát tizenkét, illetőleg nyolc év...

Említsük-e a sokat idézett bibliai hasonlatot, amely szerint a kivonulás után Mózes 40 évig vezette népet a pusztában, hogy kihaljanak azok, akik még emlékeznek az egyiptomi húsos fazekakra?

Hiszen akkor bele kellene mélyednünk abba a kérdésbe, hogy a mi, 20/21-ik századi magyarságunk tudatában mit jelent az a képletes „egyiptomi húsos fazék”? Vajon 15-25 évvel ezelőtt viselt stallumot-e, vagy inkább fogalmi, zsigeri hozzáállást? Arra gondolok, hogy az „egyiptomi húsos fazék”-hoz való ragaszkodás ma nálunk talán nem is egykor viselt hivatalra vonatkozik, hanem felfogásra. Arra: ki, mikor és hogyan „tanulta” a demokráciát? (Ettől még lehet jobb- és baloldali egyaránt.) Orwellt idézve: valóban az a demokrácia egyesek számára, hogy vannak egyenlők és vannak egyenlőbbek? Önmagunkra vonatkoztatva: vannak örmények és vannak örményebbek? Vagy éppen arra vonatkozna, hogy van nép és van „vezér”?

Ez most, sajnos a mi dolgunk is, a kérdéstől nem menekülhetünk.

A mi közösségünk dolga, helyettünk ugyanis más nem intézi el, más nem hajtja végre a mi feladatunkat. Ha csak „külső” segítségre várunk, akkor az... akkor az sült galamb, amely nem repül a szájunkba.

Négy éve a kisebbségi választások végeredményeként a magyarörmény (többnyire EÖGYKE) képviselők az ARMÉNIA-hoz képest kisebbségként kerültek az országos elektori (az Országos Örmény Önkor-

mányzatot választó) gyűlésbe. Hiába javasoltak kompromisszumot. Hiába javasolták, hogy az OÖ 23 főre emelt testületét arányosan osszuk meg a „két párt” között.

Itt álljunk meg, mert a „két párt” idézőjele nagyon lényeges: úgy érzem, hogy ma már nem „két párt”-ról van szó, s igazán eddig sem volt. De szívesen hangoztatták, hogy két párt van - azok, akik szerették „Sarolta kontra Alex” címkével félrevezetni a tájékozatlan közvéleményt, közhivatalt és közgondolkodást.

Demokrácia-felfogás kérdése: vagy úgy hisszük, hogy két vezér csap össze és mi, közemberek harcolunk a magunk vezéréért. Vagy pedig úgy hisszük, hogy két igyekezet, kétféle megközelítés csap össze - ráadásul demokratikus formákban! - és persze, a két igyekezetnek, a kétféle felfogásnak vannak artikuláló személyiségei, vezetői.

Úgy vélem, ez utóbbi volna a megszívlelendő, a követni való, amit érvényesíteni érdemes. (S tegyük hozzá, hogy demokráciában nyugodtan elképzelhető a kétféle megközelítés helyett három- vagy többféle is.) Én magam a mi közösségünkben látok artikuláló személyiségeket. A „másik oldalon” eddig csak „vezér”-t láttam.

Kell-e magyarázni, hogy mi a különbség a felfogásrendet artikuláló személyiség, vagy a „vezér” képze között?

Ha vezérünk van, hívekként, katonákként az ő érdekeit szolgáljuk, szándékát teljesítjük, lehetőleg kritikátlanul, lehetőleg engedelmesen. Ezt a történelemben diktatúrának nevezik.

Ha azonban **igyekezetünk, értelmes, közösségi megközelítésünk** érvényesül, akkor közösségünkben kiemelünk valakit, akár többeket is, akik artikulálni tudják közösségi törekvésünket. Még akkor is, ha bizonyos részletekben nem értünk egyet a személlyel, az ő személyes meggyőződésével.

Közösséget említettem, térjünk hát konkrét, közösségi dolgainkra.

Kell-e minduntalan magyarázkodnunk, hogy mi, magyarrá vált örmények - alapvetően erdélyi gyökerekkel - igenis kötődünk az örménységhez? Kell-e belebonyolódunk a mesterségesen elcsúsztatott és széthazudott vitába, miszerint „örmény az, aki örményül tud”?

Sajnos, bizonyára kell...

Ezek a kérdések még nagyon sokszor fel fognak támadni, a tájékozatlanság ugyanis jó táptalaja mindenféle ferdítésnek és butaságnak. (Ne feledjük: alig két éve egy betelefonálás tv-műsorban arra a kérdésre, hogy valóban járt-e ember a Holdon, vagy csak titkos helyen készült filmfelvételekkel ámitották az egész Föld lakosságát, a telefonálók többsége a „titkos filmfelvételek”-re szavazott. Magyarán: a tájékozatlanság, a gondolatlanság legalább olyan általános, mint a közfürdőben szerzett lábgomba...)

Tehát ötvenedszer, századszor is el kell mondanunk, hogy mi örmény származásúak vagyunk, magyarok vagyunk, akik őrzik... stb. (Lásd az elmúlt 5-6 évben lapunkban megjelent érveket, bizonyítékokat, megnyilatkozásokat.)

Elsősorban tehát a végtelen mértékű tájékozatlanság ellen kellene tennünk valamit.

A tájékozatlanság ugyanis döbbenetes: *Szongoth Gábor* a budapesti XI. kerületben (két választási ciklusban betöltött, jó szereplés után) nem kapott kellő szavazatot ahhoz, hogy „örmény legyen”, így döntött a Szavazópolgár. Döntését, persze tiszteletben kell tartani és nem azon töprengeni, hogy valaki, valamikor csalt-e összeszámláláskor.

De: elképzelhető-e számunkra, hogy Szongoth „nem örmény”, pontosabban: hogy Szongoth nem képviselheti hitelesen az örménységet?

A megválasztás nem arról szól, hogy ki a hiteles örmény képviselő és ki nem, hanem arról, hogy mit tud (azaz mi mindent nem tud) a Választópolgár az adott témáról, és az adott személyről.

És nem csak az általam személyesen nagyra becsült Szongoth Gábor dolgáról van szó. A demokrácia velejárája, hogy kevés információval rosszul is tud dönteni a Választópolgár.

Tegyük félre most a kisebbségi és választójogi törvénnyel kapcsolatos vitákat, ugyanis nagyon bonyolult jogi-erkölcsi és kulturális téma ez, amelyet nem lehet és nem szabad néhány jól hangzó, sommás mondattal elintézni. A jelenleg érvényben lévő törvényi szabályozás kereteiben gondolkodjunk tovább.

Dunának, Oltnak egy a hangja / zavaros, halk, halotti hang - írta Ady Endre. Hitte-e, vagy csak vágyta azt az „egy hangot”? A szándéka volt ilyen.

Elmondhatnánk-e egyszer, el akarjuk-e mondani majd valamikor - az Ady-vers parafrázisaként - hogy Mátrának, Gyergyói havasoknak és Ararátnak egy a hangja?

Nos, ez a második választásunk nekünk, ma, Magyarországon.

Gondoljuk végig: valóságosan feszül-e érdekellentét az Erdélyből származó, magyarrá vált, örmény származású s örményül nem tudó állampolgár, valamint a nyolcvan, vagy akár húsz éve Törökországból, Szovjet-Örményországból, netán az évtizede már független Örményországból származó állampolgár között?

Természetesen, generálódott efféle érdekellentét (s ismét lapunk elmúlt 5-6 évi híradásaira és írásaira emlékeztetek). De vajon igazán a magyarörmények és örmények érdekellentétéről volt szó? Nem. Inkább arról, hogy egy néhány fős, nagyhangú csoport lázasan halászott a zavarosban, s ezt a magyarörmények tágran vett közössége nem nézte jó szemmel. A többiek pedig jobbra mélyen hallgattak. Az „ügy” kiváló kezelésének, a valóság leplezésének eszköze volt az a sokat emlegetett hazugság, hogy ez „Sarolta kontra Alex”, hogy nem is volna semmi baj, ha ez a személyes ellentét nem létezne...

Most ismét itt az alkalom, hogy kíséreljük meg másként feltenni, vagy inkább újra megfogalmazni a valódi kérdést, ahelyett, hogy néhány bebetonozott, önző emberbomlasztó akarata szerint folytatjuk az utóvédharcokat.

Meggyőződésem, hogy az itt következő kérdésekre mind-mind egyértelmű „igen” lehet a tisztességes válasz:

Jogos vágy-e a magyar állampolgárrá vált bevándorlótól, ha szeretné a gyerekeit örményül is megtanítani? Hiszen a srác törvény szerint magyar elemi iskolába jár. Kellene-e - közpénzekből, a magyar adófizetők pénzéből, az Országos Örmény Önkormányzatnak juttatott közpénzekből - színvonalas, hatékony oktatást szervezni a számára? (Akkor is, ha a létszám miatt ez az oktatás nem lehetne az államilag elismert iskolarendszer része. De színvonalas és hatékony igenis lehetne!)

Örmény-e az, aki szeretné erdélyi gyökereivel együtt ápolni hagyományait, miközben magyar az anyanyelve és az erdélyi fejedelmek óta számlálja magyarországi éveit? Örmény-e, ha - ugyancsak közpénzekből - bemutatja a szamosújvári, kétszáz éves örmény nyelvű iskolakönyvtől az elmúlt évek magyar anyanyelvű, az örmény múlttal foglalkozó kiadványokig mindenféle kincsét? Azaz, nem kell őt lehangolni a sokezer kilométerre és sokszáz évre lévő, távoli kultúrára való hivatkozással, nem kell ősei (nyugati örmény) nyelvétől nagyon eltérő (keleti örmény) nyelvet számonkérni rajta.

Örmény-e az, aki már Magyarországon született és anyanyelve a magyar, apanyelve az örmény és az álma, hogy még az unokája is tudjon legalább annyit, hogy a Miatyánkot örményül is elmondja?

Vagy: helye van-e az örmény kisebbségben annak a negyedrészt örmény származású magyarnak, aki egy kicsit mindig jobban odafigyel az örmény kultúrára, a hírekre? Hiszen a dédapja még örményül mondta a Miatyánkot (ha többet nem is), és ezért jobban érdekli egy örmény kiállítás, mint a breton, vagy az ohioi indián?

Mindannyiunknak személyesen kell válaszolnunk. Mindannyiunknak, akik önszántunkból - ha megválasztott a Szavazópolgár, akkor képviselőként, ha nem, akkor magánemberként, civil szerveződés tagjaként - igyekszünk valamiként részt venni a magyarországi örmény kisebbség kultúrájának ápolásában. Remélhetőleg születési helyüinktől függetlenül.

Az út szerintem az, hogy elszakadjunk a „vezér” fogalmától. Mert a „vezér” (írjam úgy, hogy „főörmény”?) önmaga szerint, öncéljaira fordít minden eszközt, energiát, befolyást. Pénzt, paripát, fegyvert.

Kinek érdeke 1915-től keltezni a magyarországi örménység kezdetét? Annak-e, aki ugyanakkor szívesen hivatkozik az örményül nem tudó, 1849-es Kiss Ernőre?

Kinek érdeke azzal vádolni a magyarörményeket, hogy el akarnak feledkezni 1915-ről? (Holott nem teszik.)

A „vezér” meghatározza a katonák lépteit, a sorból se jobbra, se balra kitérni nem szabad; elmaradni sem, előre sietni még kevésbé.

Röviden: nem, nem, már régóta nem a sugallt és sulykolt „személyi” ellentétről van szó. Kezdetől fogva arról van szó, hogy a demagóg igyekezettel szemben össze tudunk-e fogni mi, akik magyar adófizető állampolgárok vagyunk? Persze, egyikünk Szamosújvárról, Erzsébetvárosról vagy Gyergyószentmiklósról, másikunk meg az Ararát oldalából jött. Egyikünk néhány (nyugati örmény) szónál többet nem tud az örményből, másikunk meg töri a magyar nyelvet.

A gyerekeink viszont mind-mind Magyarországon születtek, vagy fognak születni...

Ady-idézet után végül József Attila: ez a mi dolgunk, és nem is kevés. A hamarosan következő Országos, illetve Fővárosi Örmény Önkormányzat megválasztása vár ránk, valamint a már megválasztott községi, városi, kerületi önkormányzatok négy éve. A munka áll előttünk...

Etnobizniszról beszélő „vezér” helyett csináljunk örménybizniszt, amelyből a közösség (a bárhol születettek, a magyar anyanyelvűek és az örményül - is - tudók), hangsúlyozottan: a közösség tisztességesen húz hasznot. Mert az a haszon a haza számára is haszon. Függetlenül attól, hogy ez a haza kinek-kinek közülünk régi szülőföld, vagy pedig új, befogadó haza: de nagybetűs Haza. Amit vállalunk.

Dávid Csaba

PS. Én pedig vállalom, hogy utolsó néhány mondatom nem manapság divatos hangnemben szól.

* * *

Kisebbségi önkormányzati választások 2002. október 20. *Néhány elemző adat a választási eredményekről*

Hazánkban 30 örmény kisebbségi választás történt, az örmény választások mindegyike eredményesen zárult. Budapest 16 kerületében és 14 vidéki városban, településen alakulnak örmény kisebbségi önkormányzatok.

A választások az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szempontjából igen sikeresnek mondható, hiszen igen nagy ellenszélben folyt a kampány. Meg akartak bennünket fojtani, nem létezőnek kikiáltani, aminek ellenére nem tűntünk el, sőt jelentősen előretörtünk a 98-as választásokhoz képest.

Lássuk a két nagy örmény rivális választási eredményeit a számok tükrében.

Országos összesítés:

Az ARMENIA NÉPE Kulturális Egyesület összesen 129 jelöltet indított, 43725 szavazattal 58 mandátumot szerzett. Az eredményessége 44.9 %.

Az ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK Kulturális Egyesület 63 jelöltet indított, 32103 szavazattal 44 mandátumot szerzett. Az eredményessége 69 %.

Ezen számok egyértelműen mutatják, hogy az EÖGYKE lényegesen hatékonyabban szerepelt a választásokon, mint az ARMENIA.

Még sikeresebbnek mondhatjuk magunkat, ha megnézzük azokat a helyeket, ahol szemtől szembe állottak a két szervezet jelöltjei.

A két szervezet Budapest 14 kerületében és Szegeden állított egymással szemben jelölteket. Ezek összehasonlító elemzése igen tanulságos.

Választási körzet	EÖGYKE Indulók	EÖGYKE Befutók	ARMENIA Indulók	ARMENIA Befutók
Budapest I. kerület	5	5	5	0
Budapest II. kerület	5	5	8	0
Budapest III. kerület	4	2	4	0
Budapest V. kerület	5	2	5	3
Budapest IX. kerület	5	3	5	2
Budapest X. kerület	1	1	5	4
Budapest XI. kerület	5	4	5	0
Budapest XII. kerület	5	3	5	2
Budapest XIII. kerület	5	2	2	1
Budapest XIV. kerület	5	2	5	1
Budapest XV. kerület	2	2	5	2
Budapest XVI. kerület	5	2	5	3
Budapest XVIII. ker.	1	1	5	4
Szeged	5	5		0
Összesen	58	39	69	22

Megjegyzés: A hiányzó befutók a függetlenként indulók, vagy a Kilikia Egyesület jelöltjei közül kerültek ki.

Az EÖGYKE eredményessége a szemtől szembe küzdelemben	67,2 %
Az ARMENIA eredményessége a szemtől szembe küzdelemben	31,8 %

(Megjegyezzük, hogy ugyanezen eredményességi mutatók 1998-ban a következők voltak:

az EÖGYKE eredményessége a szemtől szembe küzdelemben	58,9 %
az ARMENIA eredményessége a szemtől szembe küzdelemben	37,7 %)

Ez az összesítés egyértelműen bizonyítja az EÖGYKE választási előretörését és fölényét az ARMENIA-val szemben, azaz a magyar társadalom a magyarörmény kisebbségi közösséget elfogadta, bizalmat szavazott az örményül nem beszélő, de örmény gyökerekkel rendelkező közösségnek. Tette ezt annak ellenére, hogy a választást megelőzően az Országos Örmény Önkormányzat, visszaélve média hatalmával, mindenhol terjesztette, hogy a magyarörmények csak az „etnobiznisz” miatt indulnak a választásokon. Felkérték a lakosságot, ne szavazzanak az örményül nem beszélőkre, valamint kikiáltották az ARMENIA-t az egyetlen legitim örmény jelöltállító szervezetnek. Sajnálatos módon az állami kisebbségi hivatalok képviselői is ringbe szálltak, kórusban énekelve, hogy ne szavazzanak a nyelvet nem beszélő kisebbségi képviselőkre. (Megjegyezzük: törvénytelen ez az álláspontjuk, hiszen a törvény nem szabja kizárólagos feltételnek a nyelv ismeretét. Az állami szerveknek a törvény betartására kell felügyelnie és nem valakinek az óhajára.)

Ha vizsgáljuk az EÖGYKE azon örmény társszervezeteinek az eredményességét, akik e választás során nem EÖGYKE színekben, hanem függetlenként indultak, akkor az arány még szembetűnőbb.

Választási körzet	EÖGYKE társszervezet Indulók	EÖGYKE társszervezet Befutók	ARMENIA indulók	ARMENIA befutók
Budapest VI. ker.	5	4	5	1
Budaörs	5	4	5	1
Összesen	10	8	10	2

Az EÖGYKE társszervezetek eredményessége 80 %

Az ARMENIA eredményessége 20 %

Az EÖGYKE-nek a választások során csak Siófokon sikerült kizárólagosan jelölteket állítania, így Aján Gerőék csapatának viszonylag könnyű dolga volt. Nekik csak az állandó média ellenkampánnyal kellett megküzdeniük (ez igen sikeres volt, látva a kisvárosban szerzett igen magas szavazatszámokat).

Mint az induló összehasonlító táblázatból látszik az ARMENIA NÉPE jelölőszervezetnek mégis több mandátuma van, mely annak köszönhető, hogy több vidéki városban kizárólagosan indított jelölteket. Ilyen városok: Debrecen, Nyíregyháza, Emőd, Miskolc, Tiszaújváros.

A mandátumot szerzett képviselők jelölőszervezet szerinti eloszlása:

ARMENIA NÉPE Kulturális Egy.:	58 mandátum	38,66 %
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egy.:	44 mandátum	29,33 %
Kilikia Egy.	2 mandátum	1,33%
Függetlenek	46 mandátum	30,66 %
Összesen:	150 mandátum	100 %

A mandátumok eloszlásából látható, hogy a két nagy jelölőszervezet egyike sem szerzett abszolút többséget, az Országos Örmény Önkormányzat sorsa a függetlenként bejutott képviselők szimpátiájától függ.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület előretört a 4 évvel ezelőtti választásokhoz képest, jövője tehát biztosított, sőt nagyobb életeret szerzett magának, különösen Budapesten, azon belül is elsősorban a budai kerületekben.

A következőkben szeretnénk bemutatni mandátumot szerzett képviselőinket és az általuk megszerzett szavazatszámokat:

Bp. Kerület	Képviselő neve	Kapott szavazatszám
I. ker.	Bacsó Márton Károly	383
I. ker.	Dr. Benedek Katalin Erzsébet	316
I. ker.	Bende Miklós	300
I. ker.	Dávid Csaba	292
I. ker.	Gosztonyi Mária	237
II. ker.	Dr. Issekutz Sarolta	1829
II. ker.	Bacsó Zoltán	1301
II. ker.	Zakariás Antal Dirán	1101
II. ker.	Szabó Anikó	958
II. ker.	Flórián Antal	904
III. ker.	Csiky Zoltán	498
III. ker.	Várady Mária	378
V. ker.	Alexa Károly	448
V. ker.	Lányi Zsolt	406
VI. ker.	Betegh Tünde	300
VI. ker.	Wertán Kinga	291
VI. ker.	Dávid Tamás	265
VI. ker.	Wertán Zsoltné	262
IX. ker.	Balogh Réka	266
IX. ker.	Borbély Bartis Júlia	255
IX. ker.	Dr. Debreczeni Antal	226
X. ker.	Dávid Anikó	201
XI. ker.	Dr. Czárán István	1330
XI. ker.	Harmath Kálmán	857
XI. ker.	Szotyori Nagy Áron	819
XI. ker.	Kátainé Szilvay Ingrid	790
XII. ker.	Dr. Issekutz Ákos	1371
XII. ker.	Csikszentgyörgyi Ficzus Margit	1058
XII. ker.	Bacsó Balázs	985
XIII. ker.	Füleki Balázs	374
XIII. ker.	Dr. Kiss Margit	327
XIV. ker.	Heim Pál	462
XIV. ker.	Király Zoltán	367
XV. ker.	Dr. Capdebo Gergely	227
XV. ker.	Balogh Jenő	155
XVI. ker.	Dr. Forgács Barnabás	253
XVI. ker.	Szuper Géza	202
XVIII. ker.	Czárán Gabriella	311

Vidéki város	Képviselő neve	Kapott szavazatszám
Budaörs	Fancsali Gábor János	101
Budaörs	Fancsali Emese	92
Budaörs	Dr. Keszi Harmath Péterné	85
Budaörs	Bona Ágnes	68
Siófok	Id. Aján Gergely	865
Siófok	Sinkovits László	798
Siófok	Ifj. Aján Gergely	739
Siófok	Ország Istvánná	586
Siófok	Beszenszky Dániel	411
Szeged	Dr. Tóth Rózsa	464
Szeged	Dr. Novák Akos	439

Szeged	Dékányné Verzár Katalin	399
Szeged	Kövér László	399
Szeged	Hatvani Zoltán	352

Megjegyzés:

• Az egyes önkormányzatok mindegyike 5 fős, így ahol kevesebb a feltüntetett létszám, ott más jelölőszervezet jelöltjei, vagy függetlenek futottak be.

• A pontszám igen változó, attól függ, hogy kisebb vagy nagyobb lélekszámú (szavazópolgár) az adott kerület, illetve a település.

Balogh Jenő

* * *

Emlékezés 1849 X. 6-ra a Fővárosi Örmény Klubban 2002. okt. 19-én

Nemeskürty István: Parázs a hamu alatt

*Világostól Solferinoig
(Yurtha Könyvműhely 1998.)*

Részletek

„... A lakosság az üldözés ellenére a legkülönbözőbb jelképekkel őrzi a forradalom emlékét, mely jelképeket csak a beavatottak értnek, s ezzel mintegy igazolják egymás előtt érzelmi hovatartozásukat.

Franciscs nem is jelképeket: érmeket gyűjt és őrizget. Egyik ilyen érem egy ezüstpénz, Kossuth Lajos arcásával és a Függetlenségi Nyilatkozat keltezésével; a másik pedig egy bronz plakett, az 1849. november 9-én Bécsben kivégzett német szabadsághős, Róbert Blum emlékére, e felirattal: „Der Mann des Volkes ist tot, doch sein Geist lebt fort. Er starb für die Freiheit.“ (A nép embere halott, de szelleme tovább él. A szabadságért halt meg.) Íme tehát egy Bécsben titokban vert forradalmi érme eljut Veszprémbe, és egy magyar borbély titkos kincsként őrzi... Ilyen és hasonló érmeknél rejtettebb jelkép volt az igen kedvelt és széles körben elterjedt karperec: fekete karikán kilenc ezüst betű, az aradi vértanúk nevének kezdőbetűi. (Azért kilenc, mert a tizenhárom vértanú közül hétnek azonos betűvel kezdődött a neve; Lahner, Lázár, Leiningen; Damjanich, Dessewffy; Kiss, Knézich - így a D, a K és az L betű Damjanich, Kiss, Lahneren kívül Lázár, Leiningen, Dessewffy és Knézich nevére is érvényes volt, ami összesen négy „főlősleges” betű.) Ezeket az ezüst betűket aztán fel is cserélték, hogy a különben mindenki által tudott titok még kevésbé legyen bizonyítható, s összeolvasva egy német nyelvű bosszúmondatot tettek ki: *Pannónia (Pöltenberg) Vergiss (Vécsey) Deine (Damjanich, Dessewffy) Toten (Török) Nie (Nagy Sándor), Als (Aulich) Klager (Kiss, Knézich) Lében (Lahner, Lázár, Leiningen) Sie (Schweidel).*

A mondat magyarul: Pannónia, ne feledd halottaidat, mint vádlók, tovább élnek ők.

Gondoljuk meg: ahány ötvös, aki e karpereceket készíti, ahány boltos, aki árulja, ahány vevő, aki hordja, annyi titkos ellensége a császári háznak. Emellett ne feledjük, hogy a szöveg német, tehát nemcsak a magyarul tudókhöz szól, hanem az „összbirodalomban” érvényes és érthető !

Parázs izzik a hamu alatt.”

„Elévülhetetlenek **Jókai Mór érdemei** is ...

Furcsa ezt mondani, hiszen a mából a múltba visszatekintve a derék Jókai oly ártalmatlan mesélőnek tűnik, mégis tény, hogy hozzá hasonló nyílt vakmerőséggel, kihívón szemrehányó daccal, őszinte fájdalommal senki nem mert, senki sem tudott akkor elbeszélő prózát írni. Elég, ha az 1850. július közepén megjelent *Forradalmi és csataképek 1848 és 1849-ből* (1850 novemberében már németül is megjelent Lipzigben!), valamint az 1850. október végén kiadott *Egy bujdosó naplója* című kötetét említhetjük. Lapozunk fel ez utóbbiból egy alig kétlapnyi terjedelmű kisnovellát: azóta sem írták így le, ilyen, szinte szófukar tömörséggel a pusztulásra ítélt ország döbbenetes látványát.

PUSZTA FALVAK

„Már a harmadik pusztai falvat értem utamban.

Útitársam egy éltes képviselő volt és egy fiatal huszártiszt, szép, ifjú barna nejével.

Hallgatag vándoroltunk keresztül a szomorú helységeken.

Az utcákon nem vezetett kocsinyom keresztül, a leégett házak udvarai be voltak növe paréjjal, a beszkadozott romokon keresztül-kasul lehetett látni, egy házból sovány, csikasz kutya nézett ki az ablakon, oly vadul, oly egyedül.

A falvak már hónapok óta le vannak égve, még egy ház sincs belőlük felépítve.

Nem akarnak tán lakosaik visszatérni?

Egy ember, ki meg tudott menekülni, bátorságot vön magának visszatérni nagy időre. Sok keresés után ráakadt házára. Egy ágyúgolyó keresztülütötte valamennyi falát. Pitvara előtt halott ember feküdt, szobája falán mintha véres kéz öt ujja hagyott volna nyomot, széjjel az egész faluban egy élő teremtetést nem talált, csak itt-ott repültek föl néha kerítések mellől nagy, görbeorrú madarak, nehéz, lomha röpttel, amint tova-ment, ismét visszacsapva, ahonnan felverettek. Az ember ásót vett kezébe, házról-házra járt, a holtakat, ahol találta, ott eltemette, harmadnapra belefáradt a munkába, otthagya házát, telkét, s elment világgá, soha sem tért vissza többet.

Egy másik még csaknem épen találva házát, beleköltözött. Első éjjel azt álmodta, hogy valaki a mes-tergerendára fel van akasztva szobájában. Az iszonytól kitorpte a hideg, három nap lelte a forroláz, har- madnapra meghalt bele. Senkinek sem jut eszébe azóta visszatelepülni.

A házfalakon mindenféle gaz nő, az is olyan sárga, mintha bánná, hogy ott kelt ki; köröskörül a szántó- földeket fölverte a bojtorján, soha nem látott ismeretlen gyomok nőttek rengeteggé rajta, ha néha a meleg szellő bekap ős fejekbe, a pelyhes mag fellepként repül szanaszéjjel a légben.

Útitársnőnk, a huszártiszt neje, a rekkenő melegtől tikkadtan egy ital vizet kért egy forró délután; vala- hol egy kútra akadtunk. Nem volt sem kávája, sem vedre, sem ostora, ügyel-bajjal merítettünk belőle vi- zet egy bőr kalaptokkal, s mikor kimerítettük, borzadva önténk ki a földre. Veres volt, mint a vér!

Köröskörül kiszáradt minden tó, egy ital víz, egy árnyékos fa, egy szemközt jövő utas - sehol. Ha vala- ki lefeküdt valami domboldalba aludni, láthatta maga fölött rögtön megjelenni a magasban a kóválygó röptű vadmadarakat, amint szüntelen közelebb-közelebb jöttek hozzá, kóválygó kerülgető röpttel, s bántó, ijesztő kiáltással, - a hullakeselyük."

„...S hogyan élt az összeesküvésekbe be nem avatott országlakosság?

Izzott a levegő, s arra jó bizonyítékok a pesti városi tanácsülési jegyzőkönyvek. Ezek, olvashatjuk 1851. február 21-i kelettel, „*egy üdő olta igen lármásak és ingerültek*".

...Az augusztus 8-i tanácsülésen az iskolák rebellis hangulata a téma; „*a tanulóifjúságba a legfelsőbb uralkodóház iránti idegenkedő szellem oltatik*", mely botrányos állapot haladéktalanul megszüntetendő. De „*a forradalmi zenedarabok játzsása is eléggé el nem kerülhető izgatottságra ad okot*" a lakosság köré- ben, és sajna, ilyen zenedarabok játzsására egyre gyakrabban kerül sor.

Júliusban zavargások törnek ki a fővárosban, a dohánygyári munkások és munkásnők sztrájkba léptek. De nem elég, hogy megtagadták a munka további végzését, lármázva a Ferencvárosi Dohánygyár elé vo- nultak, s ott tüntettek. (A mai Kinizsi utca és Üllői út sarkán.) Gyanú merült fel, hogy a gyár egyes veze- tői lázították őket (amiből következik, hogy nem bérkövetelésről volt szó, hanem politikai tüntetésről!), ezért nem csupán tizennégy hangadó munkásnőt ítétek háromheti elzárásra, hanem a gyár helyettes ellen- őret, Adalbert Klamerust is lecsukták.

A város katonai és politikai vezetői egyre idegesebbek. A kormány elégedetlen Gehringer politikai fő-nök és Prothmann von Ostennegg rendőrfőnök működésével; más személyi megoldást keres. 1851 szept-emberében a császár az uralkodóház egyik főhercegét, Albrechtet nevezi ki a magyarországi területek fő- kormányzójává. Albrecht a magyarok iránti mélységes utálattal és nagy eréllyel lát munkához, nem titkol- va azonban - amint erről Kempen altábornagy naplója tanúskodik -, hogy megbízatását száműzetésnek te- kinti. Pedig nem az; Ferenc József kénytelen volt olyan férfiút küldeni, akiben fenntartások nélkül megbí- zik, s aki, mivel az uralkodóház tagja - Ferenc Józsefnek unokabátyja -, mind hozzá, a császárhoz körül- ményeskedés nélkül, közvetlenül bejáratos, mind pedig rövid úton hozott rugalmas intézkedésekre alkal- mas. Albrecht főherceg kinevezése tehát a császári ház eddigi magyarországi politikájának kudarcát bizo- nyítja. Mint ahogy a kudarc beismerése az is, hogy a császár két évvel Világos után, a Gellérthegyen erő- döt épített a levert és megalázott magyar főváros fölé. Ez az erőd, melyet a város lakossága máig Cita- dellá-nak nevez, s mely éveken át fog épülni, mint egy soha el nem készülő erődrendszer első (és utolsó) tagja, arra lesz hivatott, hogy lövegeivel bármikor rommá lőhesse a netán lázadni merészülő fővárost. Amiből viszont ismét csak az következik, hogy az összeesküvési tervekről a kémei útján értesült kormány a legkomolyabb óvatossági intézkedéseket hozza.

Albrecht kinevezése - aki október 14-én érkezett Budára - valószínűleg összefügg Kossuth Angliába, illetve Amerikába településével is.

Kossuthnak és kíséretének a törökországi internálásból történő távozása - méghozzá egy amerikai hadihajón, melyet Foote szenátor javaslatára maga az elnök küldött Kossuthért, egyszermind meghívva őt az Egyesült Államokba kellemetlenül új helyzetet teremtett a Habsburg uralkodóház számára. A levert magyar forradalom politikai vezetői kiléptek elszigeteltségükből, és a nemzetközi politikai élet tényezőivé váltak. Méghozzá, ismét hangsúlyozzuk, nem egyszerűen szökve, vagy magánemberként távoztak, hanem egy világhatalom hadihajóján. Nagy siker, nagy eredmény! Ráadásul Kossuth nem közvetlenül Amerikába utazott, hanem rövid kitérőt tett Angliába, ahová 1851. október végén érkezett meg, s ahol egy hónapig tartózkodott. December 5-én indult tovább Amerikába, ahol még karácsony előtt partra szállt.

Kossuth Angliában ráncba szedte az emigráció már ott élő tagjait, és megszervezte politikai tevékenységüket. Az angolok szívélyesen, sőt lelkesen fogadták; bármennyire szeretne volna Schwarzenberg herceg kormánya a magyar ügyet végleg levenni a napirendről, ez nem sikerült. Inkább napirendre kerültünk, mint Világos után bármikor.

Ez bizony a Habsburg-birodalom történetének nem a legdicsőbb pillanata.

1851 őszen így foglalható össze az esztendő. A birodalomban számtalan zűrzavar mellett - Itália - Magyarországon is növekszik az elégedetlenség; az 1849 őszen végleg megsemmisítettnek hitt Kossuth-kormány feltűnik Angliában, miután egy amerikai hadihajó az Egyesült Államok elnökének parancsára fedélzetére vette őket; egyik rosszabb hír, mint a másik. Titkos szervezkedések folynak; nem mintha bármelyik szervezkedőnek is komoly esélye lehetne mozgalmá győzelmére, de a pusztá tény, hogy a közvélemény támogatja e mozgalmakat: a császári kormány csődjének bizonyítéka.

Ezért kénytelen a Haynau elbocsátásával minden negyvennyolcas ügyet lezártnak tekintett Schwarzenberg-kormány újabb - bár jelképes - bírósági eljárásra: a biztonság kedvéért, elrettentésül halálra ítéli a magyar forradalom még kézre nem került vezetőit. Elrettentés helyett azonban még inkább felkorbácsolja a lakosság érzelmeit; újra felszakadnak a még be sem hegedt sebek; indulatok és gyűlölködések szabadulnak el.

A *Magyar Hírlap* mint kormánylap 1851. szeptember 23-án közli a távollétükben halálra ítélték névsorát; a neveket az Újépületben szabályosan felakasztották, s ott függtek az akasztófákon, nem is annyira az elítéltek, mint inkább a kormány csúfjára....

...Vajon nem a császár szégyenének tekintette-e a hirdetményt olvasó pesti polgár ezt az elrettentésül készült névsort?

Hiszen arról értesült, hogy ennyi fontos személyt még mindig nem sikerült kézre keríteni, ennyien küzdenek a magyar szabadságért valahol a nagyvilágban...

A 36 elítélt közül hárman az ország területén rejtőzködnek.

...Táncsics Mihály pesti lakásán rejtőzik. A Táncsicsné által kieszelt rejtekhely, mint Táncsics maga írja, „remekmű volt, melyet emberész még nem alkotott soha”. Egyetlen házkutatáskor sem találtak rá a párányi lakásban, pedig egy ízben 36 főnyi katonaság tett érte tívve mindent.

A búvóhelyet Jókai írja le a *Politikai divatokban*:

„Nem ismerik-e közülünk sokan azt az asszonyt, aki férjét amaz időkben szinte rejtve tartá saját házacskájában Budapest területén; s akárhányszor keresték, sosem akadhattak rá, pedig a férj mindig ott volt. Hol? Egy széles kő alatt, a tűzhely közepén. Mikor kutatni jöttek, a követ fölemelte a nő a rajta égő hasábokkal együtt, a férj rejtekebe menekült, a kő visszatolatott helyére, s a nő ott főzött derült arccal a férj feje fölött, míg azt padláson, pincében keresték.”

Mivel a közvélemény annyit biztosan tudott, hogy Táncsics Pesten rejtőzik, csak azt nem: hol? - ez a körülmény sem növelte a hatóságnak tekintélyét.

- - -

A cs. kir. csapatok 1859. április 29-én Pavia városánál átlépték a Ticino folyót s ezzel a lombardiai-császári és olasz-szárd határt. Gyulay Ferenc tábornagy győzelmi jelentésekkel árasztotta el Bécset.

Így érkezett el a május.

És ez a május meghozta a bajt.

Először egy francia hadihajóraj tűnt fel a császáriak birtokában levő Velence közelében. Aztán francia csapatok érkeztek az olasz királyságba, segítségül.

Aztán megérkezett Genovába maga III. Napóleon császár is.

Aztán Garibaldi megverte és üzőbe vette a császári csapatokat.

És ugyanitt, vagyis Genovában május 6-án megalakult a *Magyar Nemzeti Igazgatóság* Kossuth Lajos, Teleki László és Klapka György vezetésével. A Nemzeti Igazgatóság irányításával, az olasz királyi hadsereg alárendeltségében megalakult a *Magyar Sereg Olaszthonban* elnevezésű magyar légió. Parancsnokául az olasz király Iház Dániel honvéd ezredest nevezi ki.

Torinóban, Genovában, Acquiban (a magyar légió állomáshelyén) nyüzsögnek a volt honvédtisztek. Párizsból (nemeskéri Kiss Miklós, Bethlen Gergely gróf), Svájcból (Czetz János), Jersey szigetéről (Perczel Móric, Perczel Miklós), Londonból (Szabó Imre, Vetter Antal), Sztambulból (Türr István, Tüköry Lajos), Svájcban át a dél-tiroli Bergamóból (gróf Teleki Sándor), Belgium-ból (szandai Sréter Lajos), sőt Magyarországból (Krivátsy József, akit a Jubál-Mack-ügyben tartóztattak le, és most börtönéből kegyelemmel szabadulva itt terem) és a világ száz más tájékáról gyűlnek össze.

1859. július 8-án a Magyar Sereg Olaszthonban létszáma 3145 fő, ez a hó végére 3200-ra emelkedik...

Albrecht és Bach és Kempen és Grünne visszavonhatatlanul megbukott; a császár másként, kesztyűsebb kézzel kénytelen a magyar kérdéshez nyúlni.

...1859 decemberében a Nemzeti Múzeum dísztermében Hector Berlioz a Rákóczi-indulót vezényli tomboló lelkesedés közepette - Solferino előtt ez elképzelhetetlen volt! -, a Hangászegylet pedig a Zenedében Tinódi-dallamokat, Tinódi-szövegeket énekel.

A Párizsban élő Madarász Viktor hazaküldi **Hunyadi László siratása** című festményét, és a Műegylet tárlatán, éppen az észak-itáliai háború idején, óriási közérdeklődés kíséri. A **Hölgyfutár** műnyomatot készített a képről, ajándéku adva előfizetőinek, a **Vasárnapi Újság**-ban Jókai Mór méltatja. A **Napkelet** című lap szerint „**A teremő lángész ismerhető fel**” Madarászban. A nagy hatású kép, mely a Nemzeti Galéria látogatóit ma is csöndre és meghökkent szemlélődésre készíteti, egy nemzet tragédiáját ábrázolja a lefejezett s most halott-siratásra kitett Hunyadi László sorsában; a levágott fejet a testtől elválasztani látszó hatalmas kandeláber fénye sejtelmes homályt áraszt inkább, semmint világítana. Madarász képe iskolát teremtett; sorra születnek a történelmi tárgyú, de a jelen gondjait és feladatait ábrázoló képek...

...1860. december 30-án éjjel egy csapat Kossuthot éltető fiatalembert a Kálvin tér és a mai Rádai utca sarkánál a katonai rendőrség szét akar oszlatni, két rendőr panaszt tesz, hogy az előállított diákok megharapták őket.

S micsoda vívmány, hogy az erről szóló jelentés magyarul kerül megfogalmazásra, amiről Prothmann úr ömeltósága alatt szó sem lehetett volna:

„A budapesti rendőr-igazgatóság jelentése szerint, Pesten f. hó 30-án éjjeli 11 órakor egy csoport fiatalember lármázva, és Éljen Kossuth, éljen Garibaldi” kiáltások közt a Kecskeméti utcától a Széna piacra keresztül a Soroksári utcába vonult és ott a katonai rendőrség épülete előtt megállván, a kifüggesztett császári sas levételét lármázva követelte.

A katonai rendőrség figyelembe nem vett intő felszólítása után, befogatásokhoz kelle fogni, és pedig fegyveres erővel”...

...Amit látnunk kellett, és amit e sorok írója bemutatni kívánt: az egy halálra ítélt, bilincsekbe vert, gyarmati rabszolgasorsra szánt országlakosság eszes, bátor, szívós és sikeres védekezése; mintha előre kiosztott szerepek szerint történt volna minden; a különböző irányzatok azzal ártottak a császári hatalomnak, amiben legügyesebbek voltak: a fegyveres ellenállás hívei, szélsőrepublikánusok a karhatalom energiáit, pénzét, erejét felőrlő és kifárasztó szervezkedéseikkel; a csendőrség és rendőrség olyan ellenszenves fellépését kényszerítették ki, hogy az 1849 őszén a nyugalom reményében még az elnyomást szívesen fogadók is szembefordultak ezzel a hatalommal; a szocialisták - azok, akik akkor magukat így nevezték, még ha ez nem is azonos a mi mai szocializmus-fogalmunkkal - politikai agitációval, felvilágosítással; a börtönök rabjai azzal, hogy olvasva, tanulva és egymást tanítva sem adták fel eszméiket; a főnemesség a nemzeti nyelv és intézmények makacs követelésével; írók és művészek saját eszközeikkel, a megszüntetni rendelt szó és nyelv, valamint a kép és a muzsika erejével; az emigráció azzal, hogy létezésünkről újra meg újra tudósította a világot, felmutatva irodalmunk és történelmünk eredményeit, s a világ szabadságmozgalmainak támogatásával bizonyítva, hogy tetteikkel is a haladás hívei vagyunk; Francsics Károly veszprémi borbélymester, Garzó Imre mérnök, Kemény Zsigmond újságírói hivatást vállaló erdélyi arisz-

tokrata, parasztok, nemesek, betyárok, cigányzenészek, mindennemű felekezet papjai, zsidó kereskedők és magyar arisztokraták rövid időre egy célra összpontosították közös erejüket.

Kevés minderre az iskolában használt, latinból kölcsönzött táblabíró-kifejezés: „passzív rezisztencia”. Minden volt ez, csak nem passzív, bár, persze, rezisztencia.”

* * *

A halottak napja az élet ünnepe is, ha talán nem is merjük ezt magunknak bevallani. Az emlékezés az idő birtokbavétele, s így a mindennapi élet kiteljesítése is.

Alexa Károly

* * *

Emlékezés halottak napjára

Október utolsó hetében emberek százaival telnek meg a szemet gyönyörködtető fehér és sokszínű kri-zantémokkal teli virágpiacok, a temetők felé vezető utak, országszerte a fővárostól a legkisebb település-ig, a világon mindenhol, ahol a hívő keresztény szokás szerint a Mindenszenteket és a Halottak napját ünneplik.

Sokan már az azt megelőző napokban kimennek a temetőbe kigyomlálni a sírhantokat, a száraz levelektől megtisztítani a fedőlapokat, majd a vázába elhelyezni a kegyelet virágait.

Mindenszentek délutánján-estéjén pedig kigyúlnak a gyertyák ezrei, az eget fény borítja, a sírt körülveszik az életben-maradottak, akik csendben gondolnak szeretteikre, kik egykor itt voltak velük, s akikkel szeretnének egységben maradni; mintha ma is itt volnának köztük.

Halk fohász hagyja el az ajkakát, meghitt beszélgetés folyik az elhunyt anyáról, apáról, férjről, testvér-ről, nem egy esetben gyermekről, egy-egy kedves gesztusát, tettét felidézve életéből.

Nem tudok e szomorú, de mégis széppé tett napról elmélkedni anélkül, hogy ne írjak a Budapesten lét-rehozott ERDÉLYI GYÜLEKEZET REMÉNYSÉG SZIGETÉ-ről, a Magyarországon élő erdélyiek talál-kozáshelyéről (megközelíthető az Örs vezér tértől a Fehér úton át). 1987/88-ban hozta létre Németh Géza református lelkész (a közismert politikus-képviselő Németh Zsolt édesapja) a gyülekezetet a hírhedt Ceau-sescu rendszer egyre kegyetlenebb elnyomása elől menekült sok ezer romániai - főleg erdélyi - megsegí-tésére.

1992-ben a Honvédelmi Minisztérium egy használaton kívüli laktanyát bocsátott a rendelkezésre, mely REMÉNYSÉG SZIGETE karitatív, kulturális, oktatási központtá vált. A cél az alapító szavai szerint: „Egyszerre segíteni az embert, három alapvető szükségében: a testiben, a lelkiben és a szellemiekben.”

Nem akarom a gyülekezet történetét taglalni (melyet ma Zalatnai István lelkész vezet), sem az általa nyújtott szolgálatokról, terveiről nincs módomban írni, mely a jövőben templomot, gyülekezeti központot, kollégiumot, átfogó karitatív központtá alakítást céloz.

Szólnom kell azonban immár annyi éve minden november 1.-én megtartott hagyományos ERDÉLYI HALOTTAK NAPJÁRÓL.

Ide zarándokol el évente a Magyarországon élő határon túli származású magyar, aki méltó körülmé-nyek között akar emlékezni elhunytjaira, székelymagyarrá, örménymagyarrá.

Idén 14-en vettünk részt az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülettől, hasonlóan az előző évekhez, méltósággal, az ünnep hangulatához illően. Előbb a római katolikus szentmisére, majd az azt kö-vető istentiszteletre került sor. Az erre az alkalomra épített szabadtéri emlékhelynél - oltárnál - Herpy György celebrálta a misét, majd Csüry István nagyváradi főjegyző tartott szolgálatot.

Szagrális ez a hely, szolgált itt már a Királyhágó melléki Református Egyházkerület püspöke Tőkés László, a nagyváradi római katolikus püspök Tempfli József, valamint a gyulafehérvári Jakubinyi György érsek is.

Az elhunytakért elmondott imák után szállt a fohász a szülőföldről elszakadt erdélyi magyar népért, az Erdélyben maradt szerettekért, az erdélyi magyar népért, békéért és igazságért, az egész magyar nem-zetért, az egyházakért - úgy a protestáns, mint a katolikusért - és az egész emberiségért. Mindkét szónok fohászodott az 1956-os forradalom áldozataiért.

A szentmise illetve istentisztelet megkezdése előtt történt meg a regisztráció, melynek keretén belül le-hetőség nyílt az emlékezőknek, hogy elhunyt szeretteik nevét egy lapra felírva az e célra felállított emlék-hely falán az emléklapot elhelyezze. Ugyanitt az emlékhely falánál gyúltak meg a gyertyák, mécsesek, ide lehetett elhelyezni a kegyelet virágait.

Lélekemelő volt Zalatnay tiszteletes úr záró áldása, majd a Székely Himnusz eléneklésével ért véget a szertartás.

Mindenki fegyvelmezetten túrta a nem éppen kellemes időjárási viszonyokat. Kárpótlásul a tiszteletes úr szeretetteljesen meghívta a híveket egy kis melegedésre az „ebédlőbe”, ahol forró teát és finom friss kenyérből készített „zsíroskenyeret hagymával” lehetett fogyasztani.

Nemes célokot követ a REMÉNYSÉG SZIGETE-nek ténykedése. Azzal, hogy a Magyarországon élők megörökíthetik otthoni földben nyugvó szeretteik nevét, közel hozza a szülőföldet, az elhagyott otthont.

Budapest, 2002. november 6.

Borbély B. Júlia

* * *

Mi történt Budapesten... *Szentpétery Tibor kiállítása*

2002. október 22-én nyílt meg dr. Szentpétery Tibor fotókiállítása '56-ban történt Budapesten' címmel. A kiállítás november 8-ig volt megtekinthető a budapesti, 21. kerületi Nagy Imre Általános Művelődési Központban. A megnyitón dr. Szakály Sándor történész mondott beszédet, valamint a szerző, a fotók készítője, dr. Szentpétery Tibor.

Ezt a köszöntőt teljes terjedelmében idézzük:

„Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A XX. században hazánk a megpróbáltatások sorát élte meg. Ezek mindig területvesztéssel és a népesség csökkenésével jártak. Mégis itt vagyunk az új évezredben is!

A XXI. századból visszatekintve Magyarország történelmének legutóbbi sorsdöntő eseményei közül kiemelkednek az '56-os forradalom és az ezt követő évtizedek. Mindkettőt megéltem és a jó Isten kegyelméből mindkettőt túléltem.

Az eseményeket felnőtt fejjel vettem tudomásul, amelyek közül a forradalom tragikus volt, de ugyanakkor fényes is. Fényes, hasonlóan az 1848-49 évek szabadságharcához.

'56-ban a szíveket megdobogtató 12 nap után azonban jött a megtorlások évtizede, mely idő alatt a politika tudatosan irtotta mindazt, ami addig a nevelés központi elve volt: a nemzeti érzést, a morális magatartást és a keresztényi gondolatokat. Ebben a légkörben nőtt fel két generáció! A mi gyermekeinkről, a mi unokáinkról van szó. Fiataljainkat nekünk - túlélő szemtanúknak - kell visszaterelnünk a helyes útra azzal, hogy elmondjuk és megmutatjuk az idegen érdekeket szolgáló világnézetű politika pusztításait, rombolásait.

Magamról annyit: 1956-ban nem voltam fegyveres ellenálló, mert 40 évesen a korombeli bajtársaimmal, barátaimmal megállapodtunk, hogy távol tartjuk magunkat az erőszakos cselekményektől, nehogy az uralkodó rendszer a volt reakciók fasiszta megnyilvánulásának minősítse le a fiatalság lelkes forradalmát.

A fiatalságot azonban nem hagytuk cserben. Támogattuk őket! Én például felvételre kész fényképezőgéppel a nyakamban rendszeresen jártam Budapest utcáit-tereit, és rejtett kamerával készítettem felvételeimet a körülöttem zajló eseményekről. Körülbelül 250 pillanatot rögzítettem a filmkockákon, melyek azután 35 éven át lappangtak a nyilvánosságtól elzárva. Első kiállításom '56-ról 1991-ben volt, de akkor egyszerre 3 helyszínen.

A mostani dokumentációs kiállítás célja az '56-os forradalom valóságának megjelenítése és tudatosítása. Kérem Önöket, hogy a képeimet ne csak nézzék, hanem lássák is meg azokban a mögöttes, bűnös politika minden brutalitását és szörnyűségét. Kérem, olvassák el a képek kísérő szövegeit is, mert azok további adatokat nyújtanak.

Itt és most tartom időszerűnek felemlíteni és a nyilvánosságot emlékeztetni, hogy ebben az évben hatvan éve, hogy a II. világháborúban a 2. Honvéd Hadsereg a keleti fronton óriási veszteséget szenvedett.

Nagyon fájjalom - én, aki 1942-ben a Honvéd Haditudósító Század egyik tudósító-raj parancsnokaként fotóriporter megbízatással a Don-kanyarban a fényképezőgépem szétlövéséig és súlyos sebesülésem pillanatáig a körülöttem zajló hadieseményekről filmkockára közel 1000 pillanatot rögzítettem - mondom, nagyon fájjalom, és meg nem bocsáthatónak minősítem azt a hivatalos politikát, amely a XX. századi ma-

gyar történelem kiemelkedően tragikus eseményéről e kerek évfordulón a mai napig megfeledkezett és nem méltatta az ott elpusztult hősök önfeláldozását.

Legalább mi, most a lelkünkben lobbantsuk fel a kegyelet lángját a keleti fronton többnyire jeltelen sírban nyugvó hősök tiszteletére, emlékezetére.

Kérem a jelenlévőket, hogy néhány pillanatig csendben gondoljunk reájuk... Köszönöm.

Végezetül kötelességemnek tartom, hogy a Művelődési Központ Vezetőségének köszönetet mondjak a kiállításom befogadásáért. Ugyanakkor mindnyájuk háláját tolmácsolom dr. Szakály Sándor kiváló hadtörténésznek, a Hadtörténeti Intézet volt főigazgatójának, a Duna TV jelenlegi alelnökének, hogy magára vállalta a kiállítás megnyitásának minden gondját, fáradságát. De köszönetet mondok Hollné Farkas Enikőnek, a Galéria munkatársának is, aki ezt a kiállítást megszervezte, továbbá minden Galéria-dolgozónak, akik a kiállítás berendezését kiviteleztek.

Amennyiben a kiállítás anyaga és minősége megnyerte tetszésüket, úgy kérem, a látnivalókra hívják fel barátait, ismerőseik figyelmét, mert a kiállítás november 8-ig látható.

Kérem kedves mindnyájukat, hogy a kiállítás megtekintése után gazdagítsák a Galéria vendégkönyvét bejegyzéseikkel.

Minden kedves vendégünknek további jó egészséget kívánok és köszönöm, hogy megjelentek és meghallgattak.

Csepel, 2002. október 22.

Szentpétery Tibor "

* * *

Erdélyi örmények Budapesten

A múlt hét végén újból az erdélyi örményekről esett szó Budapesten. A XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat szervezésében az örmény katolikus templomban került sor *A szamosújvári örmény temető című* könyv bemutatására.

A kiadvány szerzője *Balázs Bécsi Attila*, a szamosújvári Téka Művelődési Alapítvány klubvezető tanára, de alkotó munkájában értékes segítséget, támogatást kapott a Kis-Szamos menti régi Armenopolis egyik leglelkesebb, legtevékenyebb tagjától, *Lengyel Máriától*, aki különösen a könyvben található felvételek készítéséhez járult hozzá. A könyvet népes közönség előtt *Szongoth Gábor*, a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke mutatta be. A könyvismertető után színvonalas kulturális műsoron vehettek részt a jelenlévők (köztük egy kis erdélyi küldöttség is). Ugyanebből az alkalomból *Örmény temetők* címmel érdekes kiállítást is szerveztek a helyszínen.

A múlt hét végi rendezvény fővédnöke ezúttal is a szamosújvári örménymagyar közösséget támogató Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülete volt, amelynek elnöke, *dr. Issekutz Sarolta* rendszeresen tartja a kapcsolatot az erdélyi örmény közösségekkel és kulturális, művészi megnyilatkozásaival jelentősen hozzájárul érvényesüléséhez.

Erkedi Csaba

(Szabadság 2002. október 21.)

* * *

Gyönyörű könyv - halottak napjára *ami az élők napja*

Ugye, milyen jó dolog levenni egy könyvet a polcra, ha éppen gyermekünknek kell válaszolnunk valamilyen kérdésre? Például: kik voltak azok a szamosújvári örmények? - kérdezheti gyermekünk (és kérdezze is! - pontosabban tegyünk róla mi magunk, hogy kérdezze!), mire könnyed mozdulattal elővesszük a vonatkozó könyvet, amelyben adatokat találunk, értelmezhető, színes fényképeket találunk, a városról és lakóiról szóló, összefoglaló tanulmányt találunk, temetőterképet találunk, hogyha arrafelé visz az utunk, akkor eligazodjunk és megtalálhassuk - esetleg egyik déd- vagy ükszülőnk sírját...

Tehát: válaszolni tudunk gyermekeinknek.

Nos, ezt teszi lehetővé *Balázs-Bécsi Attila* új könyve, a Szabadság című kolozsvári lap beszámolójában is említett **A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája**.

Igenis, meg kell ismételni a könyv létrehozásában közreműködők listáját: Balázs-Bécsi Attila felmérő és összegező munkáját a várostörténetről és a temetőről saját fotói mellett segítette Szongoth Gábor fotós-ként és - mint a budapesti XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat akkori elnöke - kiadóként. A kiadást támogatta a kolozsvári Téka Alapítvány, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, valamint a budapesti IX. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat. Személyesen *Lengyel Mária* és *dr. Issekutz Sarolta* igen sok munkával járult hozzá, például ahhoz, hogy a temetőben számos sírt rendezzenek, hogy fotózható állapotba hozzák.

Kellenek az ilyen könyvek. A szó elszáll, az írás megmarad - tartja a régi mondás. És az írott szó a látható képpel együtt informatív és dokumentál.

„Mondd el fiadnak!” - szól az ősi utasítás. Mondd el neki, hogy honnan jöttünk, hogy mit jelent erdélyi örménynek lenni, aki magyar, de mégis örmény és aki örménységével együtt is, azt soha nem feledve, már kétszáz éve magyarnyelvű feliratokat vésetett a sírkövére...

Mondd el neki, és mutasd meg. Csak példaként, az eredeti helyesírással:

"Itt nyugszanak e kő boltozat alatt Harrip Donovak porai ki meg halt élete 78 évébe."

Mondd el fiadnak! Az új kötet szép kiállítású, de hadd írjam le, őszintén, a legnagyobb dicséretet: ez a könyv okos.

Köszönet érte Balázs-Bécsi Attilának és minden-minden közreműködőnek.

dcs

* * *

Bemutatkoznak képviselőjelöltjeink II. rész

Budaörs

Bona Erzsébet Ágnes

az ELTE Bölcsészkarán végeztem, angolul, németül, franciául anyanyelvi szinten beszélek. Édesanyám révén örmény gyökereket örököltem, egyéves Egyesült Államok-beli tartózkodásom alatt több Los Angeles-ben élő örmény családdal és ott működő intézménnyel kapcsolatot teremtettem. Az elmúlt ciklusban már az Örmény Kisebbségi Önkormányzat tagja voltam.

Ezentúl is szeretném tudásomat Budaörs kulturális életében hasznosítani az örmény kisebbségi önkormányzat munkája révén. Az általunk kiadott Magyarörmény Kulturális Lapok és a Magyar-Örmény Könyvtár sorozat szerkesztőségi tagja vagyok.

Fancsali Emese

a Szent István Király Zeneművészeti Szakközépiskola orgona szakos végzettje vagyok. Jelenleg Benedek nevű fiunk boldog édesanyja és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jogi Karának első éves hallgatója. Az eltelt időszakban részt vettem a budaörsi Magyarörmény Kulturális Lapok, annak Mellékletei és a könyvek szerkesztési munkájában, s ezt szeretném tovább is folytatni.

Fancsali Gábor János

zongoratanár, zenetörténész vagyok. Kutatási területem Erdély zenetörténelme mellett 1969 óta a magyarörménység minden vonatkozása. Jelenleg a budaörsi VIVALDI Művészeti Iskola zongoratanára vagyok. Az 1998-2002 ciklusban a helyi örmény önkormányzat elnöke, a Magyarörmény Kulturális Lapok főszerkesztője, a Magyar-Örmény Könyvtár szerkesztője. Közel 140 írásom jelent meg eddig kutatásom két területéről.

Gabányi János Árpád

vízügyi szakember vagyok. Édesapám, Gabányi János szamosújvári tanár, a város történelmének, örmény életének mindentudója volt. Az örökségét szeretném folytatni ezentúl budaörsi képviselőként.

Dr. Keszi-Harmath Péterné

Külker-, közgazdászként végeztem. A fővárosban a magyar-örmény közéletnek hosszú éveken keresztül tagja voltam édesanyámmal, illetve férjemmel együtt. Elhunyt férjem anyai ágon szintén magyar-örmény gyökereket örökölt, gondolatvilágát követve, folytatni szeretném immár aktív cselekvő személyiségként eddig végzett munkánkat, a tradíció fenntartását Budaörsön is. Behatóan foglalkoztam az örmény konyhaművészettel, különösképpen az erdélyi magyarörmény speciális ételek készítésével.

Testületünk két területen találta meg egyéni kifejezési hangját: egyfelől a lap- és könyvkiadásban, másfelől az évente megrendezett magyarörmény fotókiállításban.

Siófok

Id. Áján Gergely Gerő

1932 november 9-én születtem Szamosújváron. Idén leszek hetven éves.

A családi szájhagyomány és Szongott Kristóf genealógiai kutatásai alapján örmény fejedelmek leszármazottai vagyunk, családnévünk örményül fejedelmet jelent. Elemi iskoláimat Szamosújváron, az örmény katolikus iskolában kezdtem 1939-ben. Nagyszüleim az akkor még örmény többségű város módos, köztisztelő álló polgárai voltak. Dédnagyapám Áján Lukács bankigazgató, a Szamosújvári Kereskedelmi és Hitelbank megalapítója. Másik dédnagyapám Fekete Lázár Bihar megyei nagybirtokos, Egeresen.

Édesapámat, mint négy gyermekes tartalékos tisztet, leszerelték. Ő úgy döntött, hogy áttelepülünk a Bécsi döntés előtti Magyarországra (mint frontkatona, tudta, hogy mit jelent egy front átvonulása).

13 évesen a hét tagú család igen fontos tagjává léptem elő. Budapesten, a rommá lőtt városban egy Erdélyben nevelkedett kisfiúnak gyorsan kellett asszimilálnia ahhoz, hogy az éhező városban hozzá tudjon járulni a család túléléséhez.

A megkapaszkodás két-három éve után jöttek a Rákosi-időszak borzalmai. Minden vagyónunk Erdélyben maradt. A budapesti kitelepítések elől nagyon kicsike nyaralónkba költöztünk, Balatonalmádiba. Ez nekem újabb kalandot jelentett.

Voltam pék, tejes, erdészeti segédmunkás. Innen vonultam be 1952-ben katonának: jó messzire, Nyíregyházára vittek.

Később négy éven át hajóztam a magyar kereskedelmi flottánál, hajópincérként.

Érettségizni, főiskolai képesítést szerezni csak később, a munka és a család fenntartása mellett tudtam. Két gyermekem: Gergely, a Miskolci Műszaki Egyetemen végzett és Katalin, pedagógus. Négy unokám van. Az előző ciklusban a Siófoki ÖKÖ elnöke voltam.

Most ismét a lehetőség pillanata közeledik, amelynek elszalasztása, vagy rossz személyi választás megtétele egyenlő lehet a Magyarországon élő örmény kisebbség morális megsemmisülésével.

E sorsdöntő felelősségre hívom fel a hazánkban élő örménység figyelmét.

Beszenszky Dániel

1946-ban születtem Debrecenben, értelmiségi családban.

Középiskolai tanulmányaimat helyben végeztem, míg felsőfokú végzettséget Budapesten szereztem.

Szakterületem a munkaügy és szociálpolitika volt, így lettem a debreceni Dohánygyár osztályvezetője. 1981-től váltottam és lettem vállalkozó.

Jelenleg - télen - Székesfehérváron lakom, így lettem 1998-ban az itteni Örmény Önkormányzat tagja. E tisztségről 2000-ben lemondtam elvi különbségek miatt.

Tevékenységem az év nagyobb részében Siófokhoz köt, ott üzemeltetünk feleségemmel egy kisebb családi panziót.

Örmény gyökereim apám révén vannak - apám vitéz Beszenszky Dániel - egyfelől a Beszenszky, másfelől a Szongoth - Dondon ágon. Remélem, hogy az elkövetkező választás és ciklus konszolidáltabb és tisztességesebb lesz az előzőnél, hogy ne a csatározás, hanem a közös „építkezés” jellemezze tevékenységünket.

Ország Istvánné

Születtem... elég régen ahhoz, hogy erről ne beszéljek.

Lánykori nevem Zakariás Ilona, az Erdélybe az ősi Örményországból menekült Zakariás családok leszármazottja vagyok. (Itt jegyzem meg, hogy az októberi füzetben méltatott Zakariás János rádiós mérnök az édesapám bátyja volt.)

20 éves koromig Budapesten éltem, ott érettségiztem a Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban, azonban további életem eltávolodott a művészetektől.

20 éves koromban férjhez mentem Ország István gépészmérnökhöz, akivel Balatonfüredre költöztem. Büszke vagyok arra, hogy az esküvőnk a Szt. Péter Bazilikában örmény szertartás szerint, örmény nyelven zajlott.

Két gyermekem született, akik ma már felnőttek, önálló egzisztenciával rendelkeznek. Egy unokám van, 12 éves kisfiú.

Kb. 30 éve Siófokra költöztünk. Férjem 4 éve meghalt, jelenleg egyedül élek. Nagyon szeretek Siófokon lakni, a Balaton soha meg nem unható csoda.

Az olaj- és gáziparban dolgoztam 26 évig közgazdasági vonalon, most már nyugdíjas vagyok. Húsz éve kisvállalkozásba kezdtünk - a munka mellett - melynek gazdasági ügyeit a mai napig intézem.

Szunnyadó örömnységemet az ideai kisebbségi választás alkalmával élesztette fel bennem id. Aján Gergely volt kollégám, aki felkért a siófoki örömnységek munkájában való részvételre és főként az erdélyi örömnység származású gyerekek életének színesebbé tételére, segítésére. Lehet ennek ellenállni?

* * *

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület köszönetet mond valamennyi képviselőjelöltjének, az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek olvasóinak, a választópolgároknak, hogy az örmény kisebbségi önkormányzati választáson egyesületünk programját képviselő magyarörmény jelöltjeinket szavazatukkal támogatták.

* * *

**A kutyák egymás között marakodnak, de a farkas ellen megegyeznek.
Sénjere iréncz mecs gichádznevin, pájcz kálin entemgiumisvin.**

(erdélyi örmény közmondás)

* * *

Budapest Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Betegh Tünde

1981 júliusában születtem Budapesten, azóta itt élek a Terézvárosban. Általános- és középiskolai tanulmányaimat is itt végeztem a kerületben. Jelenleg a zsámbéki Apor Vilmos Katolikus Főiskola hallgatója vagyok, ahol óvodapedagógus szakot végzek. Apai ágról szamosújvári örmény családból származom. Családfánkat 1735-ig tudjuk visszavezetni. E negyed évezred alatt őseim közül többen nemesi címet kaptak, hazafias kiállásukkal és tudományos tevékenységükkel a haza szolgálatában és megbecsülésében álltak.

Dávid Tamás

1966 decemberében születtem Budapesten. Apai ágon vagyok örmény származású. Szüleim 1950 óta élnek Budapesten. 1984-ben végeztem el a 9. Sz. Bánki Donát Szakközépiskolát Budapesten. Nős vagyok, két gyermek édesapja. Jelenleg egy mélyépítő Kft.-nél dolgozom gépkocsivezetőként. Édesapám 1995-ben hunyt el. Édesanyám, apám utáni tiszteletből ápolja az örmény hagyományokat és én a fia, mint leszármazott folytatom.

Lengyel Ákos

1964-ben születtem Budapesten. Apai ágon vagyok örmény származású. Nagyapám a Verzár-Lengyel család gyermeke volt, akik Szamosújváron, később Székelyudvarhelyen éltek. Nagyapám és családja 1901-óta lakik Budapesten.

1988-ban szereztem diplomát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola ZTI. Budapesti tagozatán. Jelenleg a Szabolcsi Bence Zeneiskola tanára vagyok. Feleségem a szegedi Nemzeti Színház magánénekes. 2000 júliusban született meg kisfiunk, Dominik. Zenetanárként - úgy érzem - a zenén keresztül könnyebb utat találni az emberekhez, és így egyszerűbbé válik a hagyományok megőrzése is.

Wertán Zsoltné

1943-ban születtem Budapesten. Vegyi-gépész mérnök a végzettségem, már nyugdíjas vagyok. Férjem kertészmérnök, három gyermekünk és három unokánk van. Férjem ősei 330 éve települtek Erdélybe, kézművesek, kereskedők, legutóbb pedagógusok, orvosok voltak. A kerület örmény kisebbségi munkájában elnökként és Budapesti Örmény Kisebbségi Önkormányzatok Társulásának munkájában vettem részt az előző 4 évben.

Wertán Kinga

1967. február 7.-én születtem Budapesten a Terézvárosban. Iskoláimat - a Szív utcai Általános Iskola, a Szinyei Merse Pál Gimnázium is - a kerületben végeztem.

Ifjú korom óta lételemem a mozgás, versenyszerűen jégtáncosként sportoltam, sokszoros válogatott kerettagként, így a Testnevelési Egyetemen 1992-ben szereztem diplomát, majd posztgraduális módon még két felsőfokú végzettséget testkultúra területén. 8 éve a munkám a hobbym: a testkultúra, az egészséges életmód. Folyamatosan figyelem a továbbképzési lehetőségeket, és élek is vele.

Apai nagyapám révén magyar-örmény származású vagyok, mely tudat eszmélésem óta szüleim, nagyszüleim révén körülvesz. Örmény családfánkat 1450-ig vezették vissza. Az örmények kultúrájukkal, becsületükkel, munkájukkal mindig gazdagították hazánkat.

Célom, hogy a mai leszármazottak is bizonyíthassák és a közéletben is hasznosíthassák felmenőik, őseik hagyományát, tudását a saját területükön.

* * *

(Szabadság 2002. okt. 21.)

Építkezünk, gyarapodunk

*Három kollégiumot avattak a hét végén Erdélyben
Szamosújvári szórványkollégium mákos bejglivel*

A méhek utasítás nélkül is szorgalmasan munkálkodnak, de szükségük van egy szép kaptárra ahhoz, hogy nyugodtan dolgozhassanak. Ezzel a példával indította köszöntőjét **Major Melinda** szombaton délelőtt Szamosújváron, a megújult és kibővített Téka Ház avatóján.

A helybéliek és vendégek zsúfolásig megtöltötték az Apáczai Közalapítvány jelentős támogatásával szórványkollégiummal kibővült közösségi ház tánctermetét, ahol az ünnepi műsort **Harangozó Anna** éneke nyitotta meg. A rendezvényen jelen volt **Alföldi László** kolozsvári magyar főkonzul, **Kulcsár Szabó Ernőné**, a magyarországi oktatási minisztérium főtanácsosa, **Zilahi László**, ugyanazon minisztérium határon túli magyarsággal foglalkozó főosztályának képviselőjében, **König Sándor**, az Apáczai Közalapítvány kuratóriumának tagja, Csete Órs programigazgató, **Goldsmith József** a budapesti polgármesteri hivatal képviselőjében, **Nagy F István**, a Kolozs megyei RMDSZ oktatási ügyvezető alelnöke, **Szép Gyula** művelődési alelnök, **Kerekes Sándor** megyei tanácsi alelnök, **Szócs Judit** a Romániai Magyar Pedagógusszövetség alelnöke, **Kallós Zoltán** néprajzkutató, **Péter Tünde** a megyei tanfelügyelőség képviselőjében, valamint a város részéről **Nicolae Pop** polgármester, helyettese, **Ion Pinte**a kíséretében.

A házigazdák részéről **Balázs-Bécsi Attila** foglalta össze a Téka Ház történetét, megköszönve az Apáczai Közalapítványnak, hogy megkeresik azon helyeket, ahol valóban szükség van a támogatásra, így jöhetett létre a tetőtéri szórványkollégium, amelyen hónapokon át dolgoztak mesterek (**Soós Márton** és **Fodor Árpád** irányításával) és önkéntesek egyaránt. Az igényesen berendezett szobák és a számítógépekkel felszerelt tanulóhelyiség valódi otthon nyújthatnak a szórványból érkező diákok számára, akik jelenleg tizenketten vannak, de ez a szám a jövőben növekedni látszik.

A közalapítvány kuratóriumának nevében König Sándor fejezte ki afölött érzett örömét, hogy a papírmunka végre életre kelt, hiszen immár kézzelfogható a támogatás eredménye. Szerinte az esemény ünnepi mivoltát jelezte az előtérben felszolgált mákos bejgli is, amely számára mindig ünnepet jelent. „Segíteni szerettünk volna abban, hogy a gyerekek boldogabban nőjenek fel itt, a szülőföldjükön” - összegezte König Sándor. Szintén a gyerekek szempontját emelte ki hozzászólásában a kisváros polgármestere, Nicolae Pop, elmesélve, hogy negyven évig dolgozott tanítóként, ezért számára mindig öröm látni, hogy valaki tesz valamit a gyermekekért, legyen szó bármilyen anyanyelvüekről is.

Markó Béla RMDSZ elnök és **Takács Csaba** ügyvezető elnök üdvözlését **Nagy E István** tolmácsolta, míg Demszky Gábor, Budapest főpolgármestere Goldsmith József által fejezte ki elismerését mindazoknak, akik munkájukkal hozzájárultak ahhoz, hogy a kollégium létrejöhessen. A megyei tanács alelnöke, Kerekes Sándor, beszédében külön kiemelte: Szamosújvárra mindig is jellemző volt a nemzetiségek összefogása, együttműködése, és ebben nagy szerepe van a polgármester európai magatartásának.

Az ünnepi szónokok között helyet kaptak az ifjabb nemzedék képviselői is, a gyerekek szavalatokkal és tánccal köszönték meg a támogatást az Apáczai Közalapítványnak és Szamosújvár magyar közösségének.

Szabó Dezső - emlékest

Pénteken este a Protestáns Teológiai Intézetben tartotta nyitórendezvényét a Szabó Dezső Egyesület. **Sebesi Hripszimé Tündér** népdalos bevezetőjét követően **Makkai Ferenc** elnök emlékeztetett arra, hogy a Hajnal-negyedi RMDSZ-szervezetből hivatalosan az idén kinőtt egyesületnek támogatókra van szüksége. **Márián Zoltán** tiszteletbeli elnök, akitől az egyesület, a Szabó Dezső Emlékház létrehozásának ötlete származik, méltatta a „születésnap” (2002. III. 7.) előtt az ügy érdekében megtett közös erőfeszítéseket.

A rendezvény fénypontjaként **dr. Kántor Lajos** irodalomtörténész, a Korunk főszerkesztője, előadást tartott Szabó Dezső életművéről. A gyermekéveit a kolozsvári Trefort utcában leélt író a 20. század eleji magyar irodalom egyik legjelentősebb személyiségévé nőtte ki magát. Közéleti és világproblémákkal foglalkozott, nemzetpolitikus volt. Nem kötelezte el magát egyetlen párt mellett sem, ráadásul népszerűsége is szert tett, ami sokakat zavart. Az igazmondás szenvedélye, a magyar nép jövőjébe vetett hit jellemezte. Napjainkban méltatlanul kevesen olvassák Szabó Dezsőt, pedig gondolatai ma is aktuálisak. „Kritikus olvasókra van szükség” - jelentette ki dr. Kántor Lajos.

Az előadás után **Sebesi Karen Attila** színművész, az egyesület igazgatótanácsának tagja, részleteket olvasott fel *Szabó Dezső Életeim* című kötetéből és bemutatta a Hajnal negyedi RMDSZ időszakos kiadványát, a Hajnali Lapot. A rendezvényt a **Fűszál-együttes** megzenésített verses előadása zárta.

Ö.L.B.

(Szabadság 2002. október 21.)

* * *

Wertán Zsolt

Barangolás Erdélyben 2002

I. rész

Honismereti vezetőnk, *Dr. Szarka Görgy* kijelenti: „Az úton nem lazálunk, ez honismereti műhely, és harcolunk a hungaro-pesszimizmus ellen”. A figyelmet mindenütt felhívja a példamutató egyéniségekre, akik élő fáklyaként sokat tettek és tesznek a magyarságért.

Ártánd. Martos Ferencné (Cilu) felsóhajt: „Isten hozta, illetve visszahozta a társaságot Erdélybe”.

Nagyvárad. A legszebb szecessziós magyar város. Püspöki palota. A székesegyház előtt Szt. László királyunk nagy léptékű gyalogszobra. Magyarország egészen a Mohácsi vészig európai középhatalom volt. A bekövetkező bajhoz őseink is hozzájárultak, az állandó, átkozott villongásokkal - mondja Szarka György -, hiszen például jórészt maga Kinizsi verte szét a Fekete Sereget, nehogy Corvin János túl erős legyen...

Báródi medence: a Királyerdő és a Rézhegység ölelésében. Telegd és Báród környékére telepítették a határőr székelyeket. Az I-es úton haladunk.

Rév. Ma már egyedül csak Hasas Péter „sárkovács” készít „vászonedényeket”, majd betérünk hozzá. Elhangzik néhány székely sírvers, pl.: Itt nyugszik Balog Rozál, jó már néki, hát még nékem.

Élesd. Kis mezőváros. A környező dombok teraszai művelés híján szomorkodnak. Balra letérhetnénk Szilágyosomlyóra. Ott született Bethlen István. Nem messze Szentjobb: ott is szolgált a vékony, beteges, de rendíthetetlen Tempfli József, jelenleg nagyváradai püspök. Adjon a Jóisten még sok erőt neki, hogy segíthesse, gyámolíthassa a rábízott népet. Ő az egyházi ingatlanok, ingóságok és jogok rendíthetetlen bajvívója, vissza-perlője.

A Rézhegységben fekvő Feketeerdő vidékére szlovákokat telepítettek. Sok neves magyar származik a tágabb vidékről. Nagykárolyban született Károli Gáspár, a híres bibliafordító. Tasnádon Nóti Károly és Bíró Lajos. Bíró utazta be Új Guineát, Óceániát, a Nemzeti Múzeumot állatgyűjteményével gazdagította. Tasnád mellett Érmindszenten egy kicsi házból jött Ady Endre, akiről Joikits Attila bizonyította be, hogy örmény vér is folyt az ereiben. A délebbre fekvő Nagyszalonta Arany János és Zilahy Lajos szülőhelye.

Az örmény Czárán Gyula a Bihar Apostola. Birtokát eladta, hogy a pénzből a bihari turistautakat kiépítse. Könyvet is írt. Nagy zenerajongó volt, szépen hegedült, zongorázott. A bihari túrázást „biharol-gás”-nak, míg a Móc-vidéket „Mocopotámiá”-nak nevezte. Megalakította az Erdélyi Kárpát Egyesületet,

ebben a szintén örmény Merza Gyula is nagy segítségére volt. Erdély a fél világot el tudná látni sóval, amely korábban az ízesítésen túl a legfontosabb tartósító szer volt. A rómaiak részben ezért foglalták el Dáciát. A só a Sebes-Körösön jutott tovább. Szolnok az egyik elosztó központ lett. Az Árpádházi királyok jövedelmének 80 százaléka is a só monopóliumából származott. A sókamarsoknak pallosjoguk volt.

Látjuk a **Királyhágót**, amely a Királyerdőt a Meszes Hegységgel köti össze. Szt. István nagybátyja Gyula, bizánci vallású volt. Martinuzzi György, a szőrösfülű Fráter az Erdélyi Fejedelemséget mind a törökkel, mind Európával elfogadtatta és egy évszázadon át Erdély volt Magyarország szellemi fellelője. Nemzeti nyelvű iskolahálózat és könyvnyomtatás. Azt el kell ismernie a katolikusságnak is, hogy az itteni protestáns berendezkedés a magyar nyelvet megőrizte. A Bibliát is lefordították magyarra, hogy a nép is olvashassa az Igét. Csak a Báthoryak voltak katolikusok, a többség református, evangélikus, unitárius.

Elhagytuk a Királyhágót (a nagy vízvázlatot).

Kolozs megye. **Köröstárkány**: szép hely, itt több településen szigetmagyarság él. Jegenyén született Kájoni János. Sárvasáron híres fafaragó mester dolgozik (Kudor). Ugyanitt mennyasszonyi pártákat készít egy néni. Az egész vidéket ellátja, megrendelésre dolgozik. Jobbra letérünk egy keskeny útra. **Magyarlóna**: református templomának szép a sisakja, mennyezete kazettás. Visszatérünk a főútra.

Kolozsvár. Jobbra a Kolozsmonostori apátsági templom szentély-maradványából helyreállított ikertornyú templom.

Apafi Mihály 13 gyermekéből 12 meghalt, a Farkas utcai templom alatt temették el őket. Apafit **Alma-keréken** temették, később őt is itt helyezték végső nyugalomra. A kolozsmonostori domboldali temető sok-sok sírkövét látjuk. Idén 100 éves a híres Mátyás szobor. Ferenc József nem engedte, hogy felszenteléskor Ausztria képviseltesse magát, ugyanis a szoborcsoporton a büszke Mátyás előtt Ausztria zászlója is ott hódol.

Tordatúr. A szépséges Túri Madonnát, amely 100 évvel korábban készült, mint a Csíksomlyói Boldogasszony, a gyulafehérvári érsekségnek ajándékozták, ott felújítva a székesegyházban megtekinthető. A tordatúri templomot az érsekség újjátarta fel.

A Túri hasadék a Tordai hasadék kistestvére. **Torda** három nevezetessége: a pogácsa, a pecsenye és a hasadék. Nemkülönböztetve a sóbánya, amely 1932 óta már nem üzemel, de megtekinthető és légúti betegeket gyógyítanak a hatalmas vájatokban, ahol koncerteket is tartanak. Református erőtemplom. A világon elsőként 1568-ban a barokk katolikus templomban hirdettek vallási türelmet. Az Aranyos folyó itt már nem tisztavízű. Ahol végighaladunk, immár a 15-ös úton, de egyébként mindenütt, ortodox templomok épülnek, akár él a környéken elegendő román hívő, akár nem. Vallási tolokodás (prozelitizmus).

Aranyospoján, szép templomocská és két cifratetejű, csillogó bádógú cigánypalota.

Marosludas. A Marosnak itt egy holtága is van.

Az első, ikreket szoptató farkas-szobrokat még Mussolini ajándékozta. Azután a megszorított szobrok már „akra-bakra” mindenütt megjelentek. Először Anonymus említi 1300 körül az erdélyi románokat.

Jobbra **Marosbogát**. Itt született Szongott Kristóf (1853-1907) armenológus, a templomban emléktábla. A könyvtárat, levéltárat feldolgozta, rendszerezte. Rendkívül tanulságos, nagy értékű könyveit a budapesti XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat (Szongoth Gábor elnökletével) és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület újra megjelentette, bárki hozzájuthat, amíg a készlet tart.

Radnót: sőt kerestek, de gázlencsébe fűrtak. A fűrótorony belobbant és igen sokáig 40 méteres lánggal égett. A gázvagyongra erőművet telepítettek. **Marosradnótnál** Bethlen Gábor elárvult kastélyát valamilyen mezőgazdasági alakulat használja, udvarát traktor-csontvázak vigyázzák. Még így is kép alkotható a fényes időkről. Gyönyörű kovácsoltvas kerítés. Az elárvult park útja a közeli temetőhöz vezet, ahol a valaha gyönyörű ravatalozókápolna még tartja magát. Az esztétikus hajlatú, mára lyukas zindelyes fedélszék lehangoló. A Maros pontonhídján óvatossággal autók, szekerek bukácsolnak oda-vissza.

Kerelőszentpáli csata. Bekes Gáspárt 1575-ben a szászok, a nemesek és a lófők is támogatták. Báthori István azonban július 8-án győzött. Sokakat felkötött, megcsonttatott, Bekes azonban elmenekült. (Két évvel később Báthori, már lengyel királyként, kibékült vele, udvarába fogadta, és Bekes Gáspár lett a lengyel lovasság főparancsnoka. A lóháton kényelmes, rövid, prêmes kabátot az ő nevére lengyelül „bekesza” - ejtsd: bekesa - névvel illetik, ebből lett a magyar „bekecs” szó. - a szerk. megjegyzése)

Nyárádtó, itt ömlik a Nyárád a Marosba.

Marosvásárhely, korábban Székelyfenesnek hívták. Jól tönkretették, a főbb utak szélein a házakat lerombolták és otromba (sztálinbarokk) magasházakkal szegélyezték.

Szerpentinén kigyózunk felfelé, majd le a Nyárad völgyébe. Itt már tömbmagyarság él, még a cigányok is magyarok. A 13-as úton (E 60) **Göcs**-nél több nagy táblán valaha komlót termesztettek. Máig megmaradt a magastám-rendszer, de a területet törökbúzával vetik be.

Szerpentinén kapaszkodunk lombos, vegyes-fenyves erdőben, majd a Kisküküllő völgyébe gurulunk. Balra letérünk **Szováta** felé (13/A), rendtartó székely falvak következnek, az utcák gondozottak, a házak előtt virágok nyílnak. **Gyulakuta**: gyár hatalmas hűtőtoronnyal.

Erdőszentgyörgy kastélyában született *Rhédey Claudia* grófnő, a jelenlegi angol királynő ük-ükanyja. Az angol királyi leszármazottak a plébániának sok segítséget küldtek.

Jobbra **Bözödújfalva**. A szombatosok voltak a székely zsidóvallásúak. Üldözték őket, még Auschwitzba is deportáltak közülük. A kommunista hatalom duzzasztót épített, a víz a területet falustól ellepte, csak a torony mered ki a hullámokból.

Székelykapuk: **Háromfalva, Makfalva, Szentistván és Csókfalva**. Udvarhelytől Szovátaig húzódik a Sóvidék. Itt megbecsülik a gyermekáldást és nincs elvándorlás. Ez a „Kismagyarország”. Jótékony idegenforgalom. Közel a Keleti Kárpátok vulkáni vonulata, távolabb a Görgényi havasok.

Kibéd, oroszlanos emlékmű. A terménykínálóktól többen lilahagymát vesznek. **Sóvárada**. Hosszú, nagy falu. Hargita megye területe az egykori Udvarhelyszékkal egybeesik, 300 ezer lelket számlál, 90 százaléka magyar.

Parajd. Azonos nevű hegye évente 5-6 mm-el emelkedik, félméteres talaját leszámítva az egész hegy kősó. Amikor só-jogukat elvették, a székelyek 1562-ben János Zsigmond ellen fellázadtak, de vesztek. Sokuknak orrát, fülét levágták, többet le is nyakaztak. A gyepe először itt húzódott, aztán kintebb tolták.

Korond. Józsa János keramikus népművész, kezéből csak igazi művészi kerámia kerül ki. Sokan vásároltak itt, de utcahosszat is végigcsodáltak a kínálatot. Korond pataka. Kalonda tető. A szénégetés miatt az erdőt kivágták. **Farkaslaka** felé ereszkedünk az erdős szerpentinén.

Szöke Nyikó. A Küküllő felső folyásánál **Székelyudvarhely**.

Tamási Áron (1896-1980) Erdély népét írásaival szolgálta egészen haláláig. Végakarata szerint sírján nincs síremlék. Kegyes csalással, 30 méterrel előtte gyönyörködhetünk a két Szervátiusz kezét-szívét dicsérő műben, míg a síron a kereszt és a fiverei által állított kopjafa vigyázza álmát. *Kányádi Sándor* gondolatait hallgatjuk.

A 6000 lélekszámú **Zetelakán** most éppen írótalálkozó van. Részhelyiségei, kisugárzásai: **Sikaszó, Idaság, Küküllőmező**, stb. Díszpolgára, *Sütő András*, nyaranta sikaszói házában dolgozik. A férfiak általában fával foglalkoznak, „faidomárok”. Zetelakán, más vidékektől eltérően, nem Nagyboldogasszony napján, hanem Kisboldogasszonykor tartanak ünnepet. A tágas, 4000 főt is befogadó katolikus templomba gyűlik még a környékről is a hívőereg.

2. nap.

Zeteváralja felett, kúpos hegyen állt valaha a gyepevár: Zete vára. A monda szerint végül elsüllyedt. Utunk fenyvesben halad, falvak és erdők között. Ez az elképzelhető legszebb út. Hatalmas völgyzáró földgát gyűjti a Küküllő tiszta vizét. **Medgyesre** és **Dicsőszentmártonba** 1000 milliméter átmérőjű csővezetéken jut el a víz. Reggelente, néha délig erős köd üli a tájat. (A székely, asszonyával szilvát visz a szekéren. Megszólal az ura: „De nagy fene köd van”. Csziklik egyet az asszony: „Nekem-é”?)

Nyíró József tiszteletére - Budapest XII. kerületében - márványtábla készül, ezt Medvigy Endre szorgalmazza. Hálás köszönet érte. Polacsek Tamás barátunk az Úz Bencé-ből olvas részletet (dolgozik menet közben is a „műhely”). Itt még délelőtt is harmat frissíti a növényzetet, száraz időben is.

Székelyvarságra kirándulunk. Az erdős úton, kis tisztás, durván munkált lucdorong korlátokkal határolva: ez a székelyvarsági selymesfüvű piactér, a maga felemelő egyszerűségében. Seholy lélek, nincs piacnap. A szerpentin méltóságos lucfenyvesek, kaszálók között visz felfelé. Székelyvarság, a havasi világ tetején, nagyterületű, zöld tanyákkal, gondozott falurészekkel. Itt a cáfolat, hogy csak az Alföldön alakult ki tanyavilág. Kiszállunk. Köszöntésváltás után az egyik helybéli férfi megkérdi: „A határkövet most sem hozták magukkal... ?”

Be az iskolába. A folyosó és az osztályterem falain a helybeli emberekről, nyári-téli táj- és épületrészletekről jó fotókiállítás látható.

Tiffán Ernő Csaba igazgató-tanár úr szól hozzánk. Székelyvarság, hegyi szórványtelepülés, 76 négyzetkilométer területen fekszik. Lakói Oroszhegy községből és más településekről rajzottak fel a XIX. sz. közepétől a havasra. Először 6 tanyaközpont alakult ki. Állattenyésztés, népi mesterségek, fakivágás és

fűrészáru, cserekereskedelem. Hűvös az éghajlat, 930 méterre vagyunk a tengerszint felett, csak a gyökérszomszédok, hagyma, káposzta terem meg.

Az első iskola 1870-től egy magánházaiban indult. Nagyküüllőn 1881-ben, itt Székelyvárságon 1882-ben épült iskola. A templom 1902/4 között épült fel. Idei számlálás szerint 1617 katolikus magyar él itt és 3 román születésű rendőr, akikkel jó a kapcsolatuk. Négy iskolában 180 beíratott gyermek tanul, 96 óvodásuk is van. A népviselet már kialakult, székelyvársági. Villany van, a forrásvíz mindenütt vezetékrendszeren jut a házaiba. Tájháza nincs.

A XI.-XII. századi várrom - Rapsonné vára - az akkori gyepűrendszert védte. Később, ahogy a határ kitolódott, jelentőségét elvesztette és a bozót, az erdő benőtte. Az 1500-as oklevelekben Fenyéd és Várságpataka szerepel. Külön községgé 1907-től vált, előbb Varságtisztás, majd 1909-től Székelyvárság néven. Jelenlegi tanyaközpontok: Tisztás, Bagzos, Forrásköze, Sólyomkő, Tálásbérce (15 házzal).

Nyíró József sokat járt e szép tájon, itt inspirálódott. Úz Bence alakját az itteni vadőről, Pál Dénesről mintázta. Kint vagyunk a temetőben, ahol közmunkában ravatalozó épül. A fehér márványtábla felirata: „ITT PIHEN PÁL S(ÁRI) DÉNES 1882-1962, ÉS JÓZSA MÁRTA 1888-1958 ADJON URUNK ÖRÖK NYUGODALMAT NEKIK”

E tanyaközség felső határán dolgozik Dénes Imre, feleségével és kiskorú gyermekeivel, akik az orozó farkasokkal is szembeszállnak. Esztenájukhoz traktoros kordély zötyögtet fel minket három és fél kilométeres, szép úton. Mesterségek bemutatója. Zsindelykészítés. Az erdőben a „zsindelykészítő” kiválaszt egy hatalmas vörösfenyőt (*Larix decidua*), megalkuszik az erdősszel, kidönti, legallyazza és hazahúzatja. Frissen darabolja: 42 cm-es hosszúságú rönkökre, majd ezeket kereszt alakban meghasítja. Ék alakú szeleteket pattogat belőle. Vastagabbik széle 2 cm, a másik élben végződik. Vonókéssel lapjait igazítja, majd a vastag szélbe több húzással hornyot készít, azaz falcolja („fáncolja”), hogy az egyes darabok egymásba illeszkedjenek. Naponta 600 db is készíthető, ha a fa jól hasad, vagyis „jól jár”. A tetőre 40 levél kell négyzetméterenként. Dézsakészítés. Szóttések.

Felsétálunk az esztenához. A három csillogó szemű törpe a juhokat noszogatja a belső karámrészbe, fejéshez. Egy-egy fejéskor kevés tej várható. Juhtúró, orda, sajt készül, többen vásárolnak. A disznóól fajtaját nemrég medve szakította fel. Zsákmányolt egy disznót, de a fellármázott háziak (gyerekestől!) üldözőbe vették. Menekülése közben a felét csak megette, a többi részét sorsára hagyta, ami azután a kutyáknak jutott. A pirosposzsgás arcú leányka magnóra mondja a kalandot. Ugyanígy a kislegény is elmeséli, hogyan is volt a farkasokkal. Tisztelettel hallgatjuk a kis hősokeket, látni a medvekarom vájátát az ólajtón. Májustól novemberig vannak itt fenn a juhok. Felkaptatunk a „világ tetejére”, ahonnan látjuk a székelyvársági templomot. A harangjait Segesváron öntötték. Szinte minden tanyabokor látszik. Elcsendesülve hallgatjuk Kányádi Sándor: „Előhang” c. versét.

3. nap.

Szent Bertalan napja. Szent Bertalan az örmények között is térített. Mártírhálált halt (megnyúzták). Rómában nyugszik a Tiberis (Tevere) szigetén. Szép dombos-völgyes vidéken haladunk, több helyen teraszos oldalak, ahol manapság csak kaszálók restelkednek. Olykor erdős vidéken futunk. **Küküllőke-ményfalva, Fenyéd, Máréfalva.** A Hargitai lázon a Szekerdi tető, fennsík 1000 méter magasan, májusban nárciszmező virít. Az éghajlat itt is hűvös, csak a pityóka terem meg.

Homoródszentmárton. Lobogóforrás, Lobogó panzió. Az egész Hargita olyan, mint egy nemzeti park, 2000 medve él itt. Egy jó medve meglövése 20 ezer euróba kerül. Ügyelni kell, nehogy a medve megcirógasson, „megmocskoljon”. És a bocsokeket tanácsos eszelősen kerülni!

Szentegyháza. Itt is ortodox templom építésébe fogtak, pedig csak az idehelyezett rendőr román. Erre sok a szárazfürdő, a moféta. A mofetában ülve értágulás lép fel, a beteg ízületeket gyógyítja. A legegyszerűbb, hogy a gázfeltörésnél ásnak egy jókora gödröt, kibélelik deszkával és padokat helyeznek el.

Híd, alatta a **Vargyas** patak. A hasonnevű település lejjebbecske van a völgyben, ahol régen még gyepűvonal húzódott. Balra a Hargita vulkanikus pereme. A déli, amely annak idején lerobbant: ennek kiszögellései alkotják ma a csúcsokat. „Kalibáskő” étterem. **Tolvajostető.** Itt áll a három hatalmas fakereszt. Itt volt a bravúros csata a katolikus hit megtartásáért. Mikes Pál volt a védekezők vezére és István alfalusi székely pap az indítványozó.

Beteg, pusztuló lucoket látunk. A rézmetsző szú az ágakat támadja meg, a betűzőszú a törzset pusztítja. Leérkezünk a középsíki medencébe, ahol „nagy fene köd” van. Északra Felcsík fekszik, mi Alcsíkba tartunk, sőt, Oldalcsíkba: Csikszépvízre.

(2002. augusztus 22—28-ig barangolt az EÖGYKE 46 fős csoportja - szerk.)

Birck Edit

A levelező Petelei

Petelei István történetei legtöbbször komorak, tragikusak, melankolikusak. Leveleiből másik arca néz felénk, ezek kedvesek, barátságosak, humor, életszeretet színezi őket. Nagy kár, hogy ilyen kevés maradt fenn számunkra. *Bisztray Gyula* 254-et közöl a *Petelei István irodalmi levelezése* című kötetben. Gyalui Farkastól, Márki Sándortól és Marosi Ildikótól tudunk még néhány levélről, de ezek jórészt valahol a családnál - inkább Korbuly Irma családjánál kallódhatnak, valamint a levelezőtársak hagyatékában.

Nem ritka, hogy egy-egy író, költő levelei csalódást hoznak az őket kedvelők számára. Az annyira szeretett versek vagy prózai írások után a levelek suták, túl „öntudatosak”, ne mondjam lekezelők, vagy éppen ellenkezőleg szervilisek, hízelgők, esetleg túl szárazak, hivatalosak, ridegek. Peteleinél ez nem így van. Mint már utaltam rá, barátságos, gyakran bensőséges, közvetlen, de finoman tartózkodó. Hivatalos hangneme is lágy, elegáns. Valószínűleg hozzájárul ehhez az is, hogy soha nem jelentett megélhetést számára az irodalom, nem kellett alkalmazkodnia a folyóiratok, kiadók vezetőihez, az irodalom soros nagyjaihoz. Nem függött senkitől, megengedhette magának azt is, hogy a Kisfaludy Társaság tagságát visszautasítsa. Barátságait sem befolyásolta érdek, így sokáig megőrizte ezeket.

Egyetemi éveitől tartott barátsága például Márki Sándorral, akivel bár más pályán haladtak, még 1907-ben is meleg hangú leveleket váltanak, könyveiket megküldik egymásnak. 1907. augusztus 15-én ír köszönő levelet Petelei Márkinak: „Lelkem testvér, Márki Sándor! A „történelmi beszédek” igazi iskola nekem. Egyik ez: jobban tudom most, milyen keveset tudok abból a sokból, amit te tudsz s elmondod e könyvben... De még valamit tanultam a könyvedből, azt, hogy édes, gyermekkori édes, jó testvér, bárha a MTA tagja, a kol[ozsvári] egy [etem] tanára, s a kol[ozsvári]. városi tanács tagja vagy, de te poéta vagy. Amit írsz, csupa szív, csupa lelkeség, s te szeretettel tele ifjú vagy.” Márki alig egy hónap múlva válaszol: „...Édes Pistám, nagyon jólesett, hogy könyvemet olyan szívesen fogadtad, s hogy ebben a rendkívül szürke világban olyan elősmerő nyilatkozatokkal bátorítasz. Annál kedvesebbek azok, mert nincsenek a nyilvánosságnak szánva, s így tartózkodás nélkül nyilatkozhatik bennök a baráti szeretet, amelyet több mint három évtized óta Te olyan híven megőriztél irántam... Mióta írsz, mindent elolvasok Tőled, amihez hozzájutok, s nagyobb gyönyörűséggel olvasom el, mint Te - a világtól, ki tudja, hogyan, megbántva - fölteszed. Nagyon kedves emlékem volna tehát, ha baráti emlékül adnád egyik vagy másik könyvedet, s nem tennéd föl rólam, hogy vele „kiábrándítasz”. Ösmerlek édes Pistám, írói értékedre nézve talán jobban is, mint Te ösmered tenmagadat.”

Még korábbi eredetű barátsága Jakab Ödönnel. Bisztray Gyula tanulmányában hosszabb teret szánt Jakab írói talentumának ecsetelésére. Petelei ezzel mit sem törődve legbizalmasabb barátjaként kezeli, elismeri tehetségét és rendszeresen buzdítja írásra is. Kapcsolatuk a marosvásárhelyi kollégiumból ered, s végigkíséri életüket. Feleségeik is szeretettel viseltettek egymás iránt. Hozzá írott leveleiből értesülhetünk élete apró örömeiről, bánatairól és fontos fordulóiról is.

1879. január 18-án jelzi neki kezdődő betegségét: „Jakab Ödön! Ezt a levelet én nem neked írom. Senkinek sem írom. Csak levetegetem erre a papirosra. Nem szabad semmit dolgoznom. Bolond szédüléseim vannak. Néha önkívületbe esem. A betűk, ha olvasok, összeszaladnak a pennám előtt, s szürkének látok magam körül mindent. Egy-egy lila szín karika képződik előttem, s repdes, mint egy pillangó. A napfényt, ha béigyekszik szobámba, kizárom. Félek a világosságtól, a zajtól. A hó világa sért, a szekérszörgés kábít. Eltiltottak minden munkától. Úgy véltem azonban, hogy a levél, mit neked írandók, nem munka. Úgy is nézem ezt a levelet, mintha semmit se csinálnék.”

Márciusban így számol be Jakab Ödönnek: „Az ügy, melynek befejezésére vártam, hogy megírhassem neked, abból áll, hogy kihívtam Sándor Kálmánt. Amit rólam beszélt, azt ignoráltam. Csekélyebb legényke a kis Kálmán, semhogy számot tegyen nekem az, amit ő felőlem mond. Hanem Tercsiről is szólott. Az a komizság, hogy ő a Tercsi nevét belemeri vonni az én dolgomba, felbőszített. A kis fiú napokig bujkált, s az én segédeim egyszer, egy szép reggel az ágyban csípték nyakon. Hebegett, s egy ijedt hangú nyilatkozatot írt, minthogy: „ő nem párbajos ember”. A nyilatkozat hitvány s színtelen. Nincs benne semmi, sőt - az én segédeimnek adva - még rólam is véleményt mondó. Nagy János és Mentovich Gyula elég gyarlók voltak nekem elhozni - s én irántuk való tekintetből is kénytelen voltam megelégedni vele. Jakab

Ödön, hogy érzem a te hiányodat. ...Ha itt vagy, másképp igazítjuk el ezt a dolgot. Sohasem nélkülöztelek inkább, pedig örökké nélkülözlek."

Íme, párbajhóst is tisztelhetünk volna Peteleiben, ha Sándor Kálmán nem áll ellen.

Gyulai Pálhoz való viszonyáról így ír barátjának: „Gyulainál pedig jobb ember nincs ennek a földnek a hátán. Amilyen szívesen fogadott, amilyen szerető jóindulattal szidott, mocsokolt engem egy álló hét minden áldott napján, amilyen barátsággal bizonygatta meg nekem, hogy silány mindaz, amit én firkáltam, hogy be nincs abban egyetlen igaz vonás, be sötét, derűtlen, unalmas - de úgy, idők jártával milyen tűrhetővé tehetem én magam az olvasók előtt - azt te ott a falun, te rusztikus Jakab Ödön, nem is képzeled. Különben egy rajzomat, amelyiket lehúzott egész a sárga földög, a Bud. Szemle jövő füzeté hozza."

1888-ban Petelei megnősült. Jakab Ödönt az elsők között értesíti erről. 91-ben a betegség újabb rohamra támadja meg. Szeptember közepén írja: „Kedves Ödön! Az én egy esztendőm rövidre fogott élettörténetem ez: Most egy éve nyomorult állapotba estem. Se olvasni, se írni, se becsületesen beszélni nem tudtam. A télt áthúztam valahogy. A tavasz kedves volt, kedvem volt. Éreztem, hogy térek vissza az emberi társaságba. Legalább beszélni megtanultam. Tekeregtünk akkoriban eleget. Havasokat másztunk. Mikor a nyárra mindenféle terveket kovácsoltam, akkor levert egy derék gyomor baj. No aztán az kapott le ugyan a tíz körmömről! A nyaramat elfoglalta. Én igen csinos legény lettem, karcsú, könnyű legény...

Mi, mint tudod, Remeteszegen lakunk. Ez egy parányi falucska Mvásárhely tőszomszédságában. Van kertünk, lovunk, tehenünk, kutyánk, tyúkunk. Van egy külön szobánk a ti részetekre. Ez verandára nyílik, igen csendes szoba, fenyőök ágai nyúlnak be az ablakon. Jöjjetek, nézzétek meg. Itt a Maros, tele hallal, itt a mezők, tele nyúllal, itt az erdők, tele vércsével, amiket kocavadások sasnak nézik. Mindezek igen nagy bátorsággal várnak téged. És mi is, no, hát mi is szeretettel látnánk téged."

A Kemény Zsigmond Társaság újraélesztését vállalta Petelei. Egy ügyben is megkereste barátját: „Kedves Atyámfia! Mi jól érezzük magunkat, melyhez hasonló jókat kívánunk nektek.

Mióta hazajöttünk, dülőre vittem egy rég kínlódó dolgot. Ti a Kemény Zsigmond Társaságot életre keltjük. Nem valami eget hasogató programmal. Néhány felolvasást csinálunk itt s Székelyföld más pontjain, ébren tartva az irodalmi értékek iránt való érzéket, s ezentúl főképpen gyűjtünk népi költészeti termékeket. Van némi vagyunk, pályadíjakat tűzünk ki a gyűjtésre, s ha elég kerül majd, a Vadrózsák folytatását megcsináljuk. Ez egy évtizedre szóló program. A Társaságot majd én fogom vezetni, s minden arravaló székely pennaforogató embert beráncigálunk a Társaságba. Ti, kik innen nőttetek ki, érzéseitek, származásotok szerint, díszül bele valók vagytok. Ezért írok neked. A dolog ez: márc. 6-án a K.Zs.T alakuló ülést tart. Ekkor új tagokat választ. Elsősorban reád s Benedek Elekre gondoltunk. Ha ti nagy társaságba valók vagytok, a mi társaságunk nem lehet el nálatok nélkül.

Azért írd néhány sort nekem arról, hogy beleegyezel, hogy a Társaságba sorozzunk téged. És instállak, találd meg Benedek Eleket, s írass vele ugyanilyen tartalmú levelet. Ezzel a biztosítással megyünk a gyűlésbe, hogy jobban mondjam, az engedelmekkel."

Jakab Ödönnel Peteleiné is levelezett, írt arról, hogy Szovátán nyaralót vettek: "Maga volt édes Ödön, a legelső karácsonyi angyalom, aki megérkezett és azt hiszem az, aki a legértékesebbet hozta nekem. Boldog ünnepeket kívánok magának és Rózának, gondoljanak néha reánk, mi mindig olyan igaz szeretettel emlegetjük mind a kettőjüket, és arról ábrándozunk, hogy a nyáron lerándulnak ide mihozzánk, és mind elmegyünk Szovátára, ahol egy kis fészket vettünk. Most készül a kapuja, írjon, édes Ödön egy szép székely verset, amit a kapura írassunk, de csak kétsoros legyen, hogy magának is valami jussa legyen abban a mi kis fészünkben."

Jakab hamarosan küldi a kért verset, ami valóban felkerült a kapura: „Kedves Zsuzsika! A maguk kapujára hogyne írnek! Alig várom, hogy lássam a versemet a Petelei cég kiadásában! Ebből még tiszteletpéldányt sem kívánok magamnak. Csak csináljanak derék székely kaput. Majd megbámulom tán én is, mikor már nem lesz egészen - új.

A vers így szólna:

*„Vándor, ez a kapu nem akar kizárni,
Csak azt mutatja, hogy merre kell bejárni.
Ez tán jó lesz, s egy poéta vendégszerető házára eléggé jellemző.”*

Kapcsolatuk mélysége miatt kicsit többet foglalkoztam azzal, ami levelezésükből megragadott.

De szót kell ejteni még néhány pályatársáról és tanítványáról is.

Először is Mikszáthról. A méltatásokból tudjuk, hogy egy időben és egyforma tehetséggel indultak. Egymás iránti tiszteletük, barátságuk a pálya és a hírnév különbsége során sem változott.

Kedves, rövid levélke indítja a sort a kötetben 1882 körül: „Kedves barátom! Elhatároztuk Kiss Józsi-val, aki itt csámcsog mellettem, Itáliába menendő, hogy mihelyt megjön, egyszerre fogunk elmenni mind a hárman Aradra, ahova hármunkat meghívtak - de külön. Nekik is meglepetés lesz, nekünk meg igazi ünnepe, ha ott egyszerre összejöhetünk hárman. Biztosak vagyunk, hogy neked is tetszeni fog a dolog - de ha nem is: két voks egy ellen, ott kell lenned. Az időt, a napot meghatározzuk később, igaz híved Mikszáth Kálmán. Pista! Március idusára tűzöm ki a terminust! Addig visszatérek. Isten veled Kiss"

Petelei Jakab Ödönnek is szép sorokat ír az íróról 1884-ben: „Keszler úr, úgy tartom, nem cselekedett okos és igaz dolgot, ha lekapta Mikszáthot. Nem hasznos dolog ez, mert nem vagyunk olyan sokan, hogy afféle tehetségeket, mint M., ledorongolva, mégis maradjon elég. És nem igaz dolgot: mert M. olyan poéta, amilyen nincs most. Mindent, ami hiányozik belőle, szívesen elengedek azért, hogy költészetével megmelegít engem, ha olvashatom, s hogy kiérezem minden sorából a szívét."

Kiss József is hamar felismerte Petelei tehetségét és 1881-ben meleg hangon kereste a kapcsolatot az íróval: „Kedves pályatárs! Tegyük úgy, mintha végtelen idők óta ismernők egymást, szorítsunk kezét és kezdjük mindjárt a folytatásnál... Önnek hatalmas talentuma van a detailfestésre. Ön nem majmol senkit, mint a többiek, és saját szemlélete után indul: ahhoz igazi poéta! Sajnálom, hogy Kolozsvár oly távol esik Temesvártól, még jobban, hogy Pesten nem élhetünk! Ölelem Önt, vidéki pályatárs! Mienk a jövő. Fogjunk kezét! Kiss József

A fiatalon elhunyt Reviczky Gyulával való barátságára utal két levél, mindkettőt Reviczky írta. Az egyik így hangzik: „Édes Pista! Nagy gyönyörűséggel olvastam az El ne felejtset. Azt hiszem, a legjobb, amit eddig írtál. Excelsior! - Ebben a nagy melegben Balassagyarmaton hűselek. Ha unatkozol, eressz meg hozzám valami firkantást, mert azt se tudom, közöltétek-e annak idején a küldött mutatványverset kötetemből. Ölel barátod Reviczky Gyula"

Ferenczi Zoltánnal váltott levél alig maradt fenn. Kölcsönös szeretetük egymás iránt ebből a kevésből is kiérzik. Egyik legbensőbb bánatát éppen neki gyónja meg Petelei: „Kedves Zoltán úr! A legszivesebb indulattal köszöntjük mind a kettőjüket. Sok örömet kívánunk a kis trónörökösben, s örvendünk, hogy a legszeretettém több beteg anya túl van minden bajon. Én, kedves Zoltán úr! Én, ki elég kutyahitű legény vagyok, nem átallok bevallani, hogy szívtelenül irigylem magát, aki két olyan leánykát és egy ép fickót ölelgethet. Mégis! Néha egy szelíd sóhajással gondoljon reánk, kiknek nincsen apróságok, s higgye el, hogy mégis sok szeretettel gondolunk magukra és sok szerencsét kívánunk a fiukban. Kedves asszonya önagságának alázatos tiszteletemet mondja meg. Szíves szeretettel Petelei István"

Halála után felesége is Ferenczit keresi meg a kiadatlan írások ügyében: „Amióta eltemettem az édes uramat, gyötör a gondolat, vajon mivel teljesítem jobban a kötelességemet, ha kiadom-e az édes uram hátramaradt elbeszéléseit, vagy ha pedig örökre ott felejttem abban a kis fiókban, ahová ő maga eltette. Amint én a maga szavaiból értettem, nagy fényt nem remélhetek a közlésével, és miután én anyagi haszon után nem vágyakozom, hisz én akarok hordozni minden kiadást, és a jövedelmet annak a társaságnak ajánlanám fel, akinek a neve alatt a könyvek megjelenének, csak ha valami erkölcsi fényt tudnék az édes uram írói nevére vetni, ha az ő emlékét sikerülne e munkák kiadásával inkább megörökíteni, csakis akkor óhajtanám, hogy ezek a könyvek napvilágot lássanak."

Bíztató válasza után kérte meg Gyalui Farkast a posztumusz kötet szerkesztésére, amit az Erdélyi Irodalmi Társaság névleges kiadásában, saját költségén adott ki Elbeszélések címen két kötetben 1912-ben.

Végül föl kell idézni Gyalui Farkassal való barátságát leveleiken keresztül.

1904-ben Gyalui elbeszéléskötetének örülve gratulál a szerzőnek: „Kedves fiam? Gyalui Farkas! Milyen igazi gyönyörűséggel olvasom a könyvét. Megfiatalodom (nagyon rám fér), s megölelgetem az öregasszonyt. Ebben a könyvben nekem is részem van, egy-egy sort mintha én írtam volna, ifjú koromban. Nem a könyv első darabjain. Ezekre valami finom, borongós fátyolt terít a maga mestersége, egy kicsi lenézésből áll ez a földi hiúság iránt, s egy csepp a maga humorából. Azóta, hogy efféle kedves apróságokat kezdett firkálni, maga komoly, tudós úr lett, s ha ezt a csinos, keskeny könyvet forgatom, úgy tetszik nekem: az én régi kedves, dolgos, szeretetteljes, irántam mindig szíves fiam beszél. Köszönöm ezt az örömet."

1905-ben - ritka alkalom - Vásárhelyre megy Petelei. Gyaluihoz fordul: Édes fiam! Szombaton este ott leszek, mert egy rossz elbeszélést dadogok el az E[rdélyi] I[rodalmi] T[ársaság] gyűlésén, vasárnap. Így

lévén, kérem, nézze meg mit játszanak a komédiában szombaton. Ha víg dolgot, avagy ha énekes egyet-mást játszanak, vegye meg nekem a baloldali 3. sor szélső székét, ahol 11 esztendeig ültem, s a jegyet tegye le Nagy Gábornál, hogy én kapjam meg. ... De ha bölgős eseményeket ábrázolnak, vagy ha valami friss magyar dadogását adják elé, ne vegyen jegyet, mert búsulni, szenvedni nem akarok a komédiában."

Bár hosszúra nyúlt írásom, nem végezhetem feleségéhez írott leveleinek felidézése nélkül. Mint ismeretes, 1888. szeptember 30-án vette feleségül Korbuly Irmát, akit, mivel ki nem állhatta az Irma nevet, Zsuzsikának hívott. Szerető, okos, ihlető asszonya volt. A hozzá írott és a róla szóló levelekből árad az iránta érzett szeretete. A kötetben szereplő leveleken kívül idézek a Kemény Zsigmond Társaság 50 éves jubileumára kiadott Ünnepi Könyvben Gyalui Farkas által közölt levélrészletekből is.

1890-ben építik kolozsvári házukat. Ekkor írja feleségének: „...Itt minden van, csak te nem vagy itt. Csak a szívemben. Ez is jó. Sóvárgok utánad s ez többet ér, mint a valóság is. A „valóság” sokat mosakodik, sokat imádkozik, sokat varr, lótfut, mindig többet, mint szükséges. Az asszony, akit őrzök itt benn, az egy kedves, szeretetreméltó, édes portéka, minden hiba nélkül, csupa gyöngédség s engedékenység. Jobb itt, lelkem. Mégis szombaton, ha Isten segít megölelgetlek."

Peteleiné íráskészsége is átlagon felüli volt. Ezt férje hamar felfedezi és házasságuk második évében írja neki: „Most én édes kicsi feleségem, egészen komolyan beszélek: te olyan szépen kezdel írni, hogy csupa öröm. Először úgy olvastam el, amit ma küldtél Gubóival, mint a feleségem levelét. Úgy persze kedves volt. Aztán mégegyszer úgy olvastam el. És akkor is kedves volt. De most délután úgy olvastam el, mintha egy idegen írta volna. És így is szép volt. Amiből én azt tanulom: addig lehet jól írni, amíg az ember igazán érez. S aki igazán tud kacagni, vagy sírni, szeretni vagy utálni, de igazán ám - attól az istenek nem vonták még el az írás mesterségének tudását. És én így, Zsuzsika, a te leveledből meríték erőt arra, hogy ha erősen hozzáfogok, hát még én is tudok írni. Mert azt tudod úgy-e, Zsuzsika, hogy te még mindig ugyan közel vagy szívemhez. (Mikor pedig ezt leírom, hát resteltem magamat. Effélét csak serdülő diákok vallanak be nagy pirulva. Mi pedig már 18 hónapos házasok vagyunk és öregek mind a ketten."

Korbuly Irma is sokat betegeskedett. 1895-ben Budapesten keresett gyógyulást. Férje türelmetlenül várta haza: „Ez az utolsó levél, amit neked Bpestre írok. Ezt kedden kapod. Szeredán már itthon leszel. És többet nem eresztelek semmiféle. Gyógyítjuk magunkat, ha betegek leszünk, ahogy tudjuk, de nem hagyjuk el egymást. Nekem is nehéz volt ez a kilenc hét. Már megszoktam, hogy mellettem légy, és hiányzol. Egészen árva vagyok ilyenkor, mert megszakítottam, mióta házas vagyok, mindenféle barátságos összeköttetést. Sőt a famíliámban még szereztem is egy csomó embert, aki ki nem állhat. Hát rád vagyok szorulva, s nem hagysz el többet. Már csak gyere, Zsuzsika!"

1895-ben építik marosvásárhelyi otthonukat. Az építkezést Petelei felügyeli. Következő levelét ekkor írja: „Én az építés mellett vagyok, reggel 6 órától esti 6 óráig, csak ebédre szaladok haza. Szeretném, hogy hazahozhassalak minél előbb, mert tele vagyok vágyakozással utánad. Aztán nyugalmasan fogunk élni, amíg csak nekünk kimérte az életünket. Kézze a kézbe, kedves kicsi asszony, úgy vénülünk meg. Semmi se könnyebb jól élni, mint veled, kicsi asszony."

Egy élet morzsáit szórtam Önök elé. Önkényesen válogatott morzsákat - talán már most is másokat válogatnék. S mennyi mindenre és mindenkire nem került sor. De úgy érzem, hogy az én Peteleim arcképe felsejlik.

Szeretném, ha legalább beleolvasnának ebbe a levelezéskötetbe.

* * *

Múltunk emlékei

„A tisztviselő, midőn hivatalát elfoglalta, esküt tett le. Ahányféle a hivatal, annyi az esküminta. A főbíró részére rendelt esküminta

Én N. N. bíró esküszöm az élő Istenre és az ő szent igazságára - úgy segéljen nekem az Isten : az Atya, Fiú és Szt-Lélek, a Szt-Háromság, a boldogságos Szűz, az Oltáriszentség, minden szentek, a szentkereszt, - hogy én híven fogom szolgálni a várost, kárt nem csinálok, hanem hasznot; hív ítéletet mondok mindenkinek. Nem nézek sem rokont, sem testvért, sem sógort, sem barátot, sem gazdagot, sem szegényt, sem özvegyet, sem idegent, hanem mindenkivel úgy bánok el, mint az igazság hozza magával. Fáradságot nem fogok kímélni és igyekezni fogok, hogy restségem miatt kár ne érje a várost. A tanácsi határozatokat, míg azok ki nem hirdették, nyilvánosságra nem hozom. Az osztrákház iránt hív és készséges leszek; a

főkormányzók rendeleteinek engedelmeskedni fogok. Kétszínű nem leszek; ha haragudtam is valakire, bosszút azért rajta nem fogok állani. A tanács tudta nélkül ide-oda leveleket nem írok. Isten engem úgy segéljen és adjon nekem lelki üdvösséget."

*Szongott Kristóf: Szamosújvár Monográfiája első kötet 1901. (256. old.)
(Szerk. megj.: Eskümintá az 1800-as évekből való)*

* * *

Híradó

Október 12-én de. a Terézvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat vendégei voltunk a Terézvárosi Búcsú keretében. *Wertán Zsolt*né elnök asszony *Petrás Mária* csángó keramikumművész tárlatával lepte meg az érdeklődőket, melyet kulturális műsor követett *Kopeczky Lajos* felvezetésével. Szinte hagyomány-szerűen először *Bálintné Kovács Júlia* /Kolozsvár/ színes előadását hallhattuk I. Apafi Mihály fejedelem feleségéről, Bornemissza Annáról, majd *Fogolyán Kristóf* fuvolaművész játékában gyönyörködhattunk. A pazar örmény ételbemutató után *Benyik Béla* szép örmény diái zárták a kulturális bemutatkozást.

* * *

Du. 17 órakor kezdődött a XI. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat rendezvénye az Orlay u-i Örmény katolikus templomunkban. Az előtérben az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület *Örmény temetők* c. kiállítását láthattuk, majd *Szongoth Gábor* elnök üdvözölte közösségünk tagjait. Zsúfolásig megtelt a templom, hiszen mindenki kíváncsi volt a kerületi önkormányzat kiadásában megjelent „**A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája**” c. könyvre, amelynek szerzője *Balázs-Bécsi Attila*. A könyv *Szongoth Gábor* gondozásában jelent meg. A műsorban a szamosújvári TÉKA énekes lányai mezősegi dalokat, *Várady Mária* Kányádi Sándor és Reményik Sándor verseket, míg *Kirkósa Orsolya* operaénekes örmény dalokat és áriát adott elő. Az örmény temetők c. kiállítást *dr. Issekutz Sarolta* nyitotta meg. *Vahan Hovagimian* plébános úr magyarul köszöntötte a közösséget és Pál atyával együtt áldást adott mindannyiunkra. A finom falatok fogyasztása során mód volt jókat beszélgetni egymással a régen várt nyugodt környezetben, saját plébániánk fogadótermeiben. A rendezvényt a kerületi kábeltevé is megörökítette.

* * *

Október 19-én a Fővárosi Örmény Klubban „*Aradi 13*” címmel emlékeztünk az aradi vértanukra, a szabadságharc leverése utáni időszakra, a forradalom és szabadságharc mai napig érvényes üzenetére. A klub háziasszonya *Nemeskürty István: Parázs a hamu alatt* c. művéből olvasott fel részleteket, bemutatva az október 6-át követő 10 évet. *Dessewffy Sándor* - az Aradi Vértanúk Öröksége Egyesület elnöke bemutatta az egyesület célkitűzéseit, tagjait, s beszélt a mai kor hazaszeretetének eszköztáráról. *Medgyes Lajos*, *Lászlóffy Aladár* és *Tollas Tibor* versei tették ünnepélyessé a '49-es és '56-os megemlékezést. A Magyar Golgota és '56 sohasem halványulhat emlékezetünkben.

***

Október 23-án egyesületünk elhelyezte árvalányhajás fűzkoszorúját a Széna téri 56-os emlékműnél, valamint a XII. kerület Gesztenyés kertben a hősök emlékművénél az újonnan megválasztott kerületi képviselőink közreműködésével.

* * *

Kolozsvárott a Magyarörmények Romániai Szövetsége 2002. október 26-án a kolozsvári Sportcsarnokban:

Jót tenni jó!

címen jótékonyági szüreti mulatságot rendezett rászoruló magyar sorstársainkért.

Volt jókedv, tánc, élőzene, büfé, tombola és számos meglepetés. A műsorban közreműködött a háztáti Virág együttes, *Gombár Dezső*, *Dancs Annamária*, valamint *Vikidál Gyula*.

A rendezvény házigazdája *Sebesi Karen Attila* volt, főtámogatók a Bécsi Lányok, támogatók a Kopernicus, Escorial, VSA, Tapet Center. A médiatámogatók a Szabadság és a Krónika című kolozsvári lapok.

A befolyt bevételből a Magyarörmények Romániai Szövetsége a következő támogatásokat adta át:

- 10 millió lejt a Kisbácsi Magyar Ifjúsági Központ építési munkálataira,
- 1,1 millió lejt a SZABADSÁG napilap rászoruló előfizetőinek,
- 1 millió lejt Nagy Remény, III. éves diakonissza hallgató támogatására.

* * *

A Fővárosi Örmény Klub november 21-én du. 17 órakor *Murádin Jenő* kolozsvári művészettörténészt látja vendégül „*A Fadrusz szobrok 100 éve*” c. vetítettképes előadásával. Az előadást követően Murádin Jenő hasonló c. könyvét dedikálja a helyszínen, kedvezményes karácsonyi könyvvásár keretében.

A könyvvásáron egyesületünk más kiadványai is kedvezményes áron vásárolhatóak.

* * *

Felhívások!

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szeretné megjelentetni a Gudenus János József Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája pótkötetét, de tervezzük a javított, bővített kiadást is a nagy érdeklődésre tekintettel. Kérjük az érintett - különösképpen a Pászákász, Petráskó és Rátz - családokat, hogy a hiányzó adatokat küldjék meg a szerkesztőség címére.

Kérjük jelezni, ha téves adatközlést észleltek.

Előkészületeket folytatunk, hogy elkészülhessen az Örmény eredetű családok genealógiája című kiadvány, mint az Erdélyi Örmény Múzeum sorozat része. Kérjük tehát a családok jelentkezését, akár Gudenus János József genealógus címén (1211 Budapest, Kiss János altb. u. 61.), akár a szerkesztőség címén. Kérjük az iratokat (fénymásolatukat), adatokat mellékelni.

* * *

Az EÖGYKE megkezdte egy „Erdélyi magyarörmény szakácskönyv” előkészítő munkálatait. Kérjük, küldjenek recepteket! A szerkesztőség címére érkező recepteket a tervezett könyv szerkesztői fogják kiválogatni: nyilvánvaló, hogy ugyanazon étel többféle recept szerint is készülhet, ám egyetlen ételről nem szükséges húsz-harminc leírást közölni, néhányat - táj, családi szokás, vagy időrend szerint eltérő - azonban igen. Ezt a válogatást a könyv összeállítói végzik el, akik kérik: a recepteket névvel aláírva küldjék be, hiszen a szakácskönyv hitelességét is az fogja biztosítani, hogy aki receptet ad meg, annak a neve is ott szerepel - a könyvben is.

Szomorújelentések

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy a szeretett édesanya, testvér, nagymama, dédmama, anyós, anyatárs,
keresztanya, nagynéni, sógornő, rokon, barát, jó szomszéd

özv. **KIRKÓSA GYULÁNÉ**

született Nyegrutz Julianna (Juci)

2002. szeptember 6-án, életének 83. évében csendesen elhunyt. Ravatalozása 2002. szeptember 10-én

11 órakor a Házsongárdi temető

kápolnájában,

ezt követően temetése Szamosújváron az örmény temetőben 14 órakor.

EMLÉKE LEGYEN ÁLDOTT, NYUGALMA CSENDES !

A gyászoló család

* * *

„Boldog, ki, midőn létének mulandóságára gondol, azzal vigasztalhatja magát,
hogy sokaknak világított.”

Fájó szívvel tudatjuk, hogy a szeretett feleség, mama, testvér és nagymama

DR. SIMAY ATTILÁNÉ

Barna Erzsébet

2002. október 14-én váratlanul itt hagyott bennünket.

Drága halottunk földi maradványait 2002. október 22-én 11 órakor a Debreceni Köztemető 2. sz. ravatalozójából a katolikus egyház szertartása szerint kísérik utolsó földi útjára.

Szeretetei

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

* * *

Híres szentmiklósiak

(A Gyergyószentmiklós monográfiája c. könyv Városunk kiemelkedő személyiségei fejezetéből - Rokaly József összeállítása - Státus Könyvkiadó, Csíkszereda, 2001)

6. rész

Dr. Vákár Péter Arthur

(Gyergyószentmiklós 1879-1958)

Diplomata, lapkiadó, közíró. Az elemi szülővárosában kezdte, a középiskolát politizálása miatt kilenc helyen végezte el, majd Kolozsváron doktorált. Színiakadémiát is végzett. Csíkvármegye című lapjával nagy része volt Gyergyószentmiklós tkj. sz. kir. várossá emelésében. Pályafutása során a gyűlöletmentes Erdély ügyét szolgálta. Budapesten a menekültek tízezreit juttatta hajlékhoz (1918-45). Elsőként kapta meg a kormányfőtanácsosi címet. Diplomataként megjárta Amerikát. Pittsburgh díszpolgáraként Rooseveltnél is járt. Publicistaként megfordult Konstantinápolyban is. Magyarországon az összes politikai nagysággal érintkezett, úgy is mint „Bethlen jobb keze”. Gyarapította a Nemzeti Múzeum Hírlaposztályát, támogatta a lengyel emigránsokat. A nyilasokat emberségesen helyükre utasította és személyiségének súlyával a zsidókat védte-mentette. Végül is hazajött és Gyergyószentmiklóson haláláig írt. Egy gyergyói székely így vallott temetésén: „...te magyarabb vótál mint mű, mer örménynek születél”.

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja az adományok gyűjtését az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Megköszönjük az eddig hozzánk eljuttatott adományokat, továbbítjuk azokat. Pénzbeli adományokat az egyesület bankszámlájára is be lehet fizetni.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye: 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta, fogadóidő minden szerdán 16-18 óra között.

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK - füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatta

a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Nemzeti Kulturális Alapprogram

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Felelős kiadó: dr. Issekutz Sarolta

Szerkesztő: Dávid Csaba, Munkatársak: Fancsali János, Szongoth Gábor

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Nyomdai munkák: Timp® Kft.